

LUNDS
UNIVERSITET

En hedervärd lagstiftning?

Om hur 2 § LVU tillämpas i mål med hederskultur som kontext

Av: Dennis Vantusko & Heraclitos Muhire

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårtermin 2018

Handledare: Eva Friis

Examinator:

Abstract

Honour related violence has been up for political discussion in the last two decades in Sweden, a discourse primarily concerned with girls. In the absence of a legislation concerning honour related violence, children in need of protection can receive it through the Care of Young Persons Act (CYPA). The purpose of this thesis is to study how the second paragraph in the CYPA is applied by Administrative Courts in Sweden in order to ensure the protection of children suffering under honour related violence, with particular attention to boys. The purpose of this thesis is also to identify different factors that affect the decisions made by the Administrative Courts. The method employed is a qualitative content analysis on 54 verdicts from four different Administrative Courts. The results indicate that the necessary prerequisites in the second paragraph of the CYPA are flexible enough to cover all circumstances where honour related violence could be established, and that enforcement of the legislation is done in accordance with rule of law. Cases are dismissed when inquiries conducted by the Social Services are found insufficient when proving domestic mistreatment of children. In this thesis we argue that the absence of boys in the jurisprudence of the Administrative Courts indicates that further civilian-orientated efforts are needed in order to ensure more protection for boys.

Uppsatsen omfattar: 17286 ord

Nyckelord: Hedersförtryck, LVU, pojkar, påverkande faktorer

Förord

Vi vill först och främst rikta ett stort tack till vår handledare Eva Friis, docent i rättssociologi vid Lunds universitet, för värdefulla synpunkter och gedigen vägledning. Vi vill även rikta ett stort tack till vänner och familj för stöttning och uppmuntrande ord.

Dennis Vantusko och Heraclitos Muhire

Lund, maj 2018

Förkortningar

FB Föräldrabalken (1949:381)

LVU Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

SoL Socialtjänstlagen (2001:453)

BrB Brottsbalken (1962:700)

FPL Förvaltningsprocesslagen (1971:291)

Prop. Proposition

HFD Högsta förvaltningsdomstolen

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte	1
1.2 Frågeställning	2
1.3 Avgränsning	2
1.4 Rättssociologisk relevans	2
2. Gällande rätt	4
2.1 Inledning	4
2.2 Det socialrättsliga ansvaret för barn och unga	4
2.2.1 Från en anmälan till ett ärende	5
2.3 Beredande av vård	6
2.3.1 Fysisk eller psykisk misshandel	7
2.3.2 Otillbörligt utnyttjande	8
2.3.3 Brister i omsorgen	8
2.3.4 Något annat förhållande i hemmet	8
2.3.5 Påtaglig risk	9
2.3.6 Hälsa och utveckling	9
2.4 Barnets bästa	10
3. Tidigare forskning	11
3.1 Heder och hederskultur	11
3.2 Hedersrelaterat våld och förtryck	12
3.3 Pojkar som både offer och förövare	13
3.3.1 En pojkes uppfostran	14
3.4 Hedersrelaterat våld och 2 § LVU	15
3.4.1 Problematisering av den rättsliga tillämpningen	16
3.5 Insatser mot hedersrelaterat våld i praktiken	17
4. Teoretiskt ramverk	20
4.1 Law in action & Law in book	20
4.2 Rättens åsyftade och icke åsyftade verkningar	20
4.2.1 Rättens åsyftade verkningar	21
4.2.2 Rättens icke åsyftade verkningar	22
5. Metod	23
5.1 Empiriskt underlag	23
5.2 Tillvägagångssätt	23
5.2.1 Innehållsanalys av domar	23
5.2.2 Juridisk metod och gällande rätt	26
5.2.3 Kunskapsöversikt till tidigare forskning	26
5.3 Metodval	26
5.3.1 Innehållsanalys	26
5.4 Metoddiskussion	27
5.4.1 Innehållsanalys	27
5.4.2 Juridisk metod	28
5.4.3 Tidigare forskning	29
5.5 Etiska överväganden	30
6. Resultat	31
6.1 Hur rekvisiten tillämpats	32
6.1.1 Fysisk misshandel	32
6.1.2 Psykisk misshandel	33
6.1.3 Otillbörligt utnyttjande	35

6.1.4	Brister i omsorgen	36
6.1.5	Något annat förhållande i hemmet	37
6.1.6	Påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas	38
6.2	<i>Pojkarna i målen</i>	39
6.3	<i>Målets utfall</i>	40
7.	Analys och slutsatser	42
7.1	<i>Hur rekvisiten tillämpats av förvaltningsdomstolarna</i>	42
7.2	<i>Hur pojkarna omfattats av rekvisiten</i>	44
7.3	<i>Faktorer som påverkat målets utgång</i>	45
8.	Avslutande diskussion	47
9.	Källhänvisning	49
9.1	<i>Trycka källor</i>	49
9.2	<i>Elektroniska källor</i>	51
9.3	<i>Offentliga tryck och lagar</i>	52
10.	Bilagor	53
10.1	<i>Bilaga 1</i>	53

1. Inledning

I Sverige finns det ingen lag som specifikt riktar sig mot hedersrelaterade brott. Detta är någonting som har varit ett återkommande tema bland politiker det senaste decenniet eftersom att brott som begås i hederns namn har blivit ett allt mer uppmärksammat och växande problem i Sverige. I en artikel i Aftonbladet, från maj 2017, uppskattar Astrid Schlytter, docent i rättssociologi vid Stockholms universitet, att var tredje elev med två utlandsfödda föräldrar lever under hedersrelaterade familjenormer (Aftonbladet, 2017).

När det kommer till barn som utsätts för hedersrelaterade brott eller andra brott så har socialnämnderna i Sverige i uppgift att se till att barn och unga får det skydd och stöd som de behöver, enligt 5 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL. För att skydda barn som far illa i sin hemmiljö finns lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) som tillämpas av Sveriges förvaltningsrätter i de fall där barn inte kan få det skydd och stöd den behöver av sina vårdnadshavare. Rekvisiten till 2 § LVU, vilken reglerar riskfaktorer i hemmiljön, är formade till att vara flexibla nog att täcka in så många situationer som möjligt där barnet riskerar att fara illa, men samtidigt också vara precisa nog för att värna om rättssäkerheten (Prop. 1989/90:28, s. 51).

Hedersrelaterat våld har länge betraktats som ett förtryck mot kvinnor. Debatten och forskningen har tenderat att fokusera på flickor. Det här har resulterat i att pojkars utsatta situation i hederskontexten utelämnats (Schlytter & Rexvid, 2016, s. 22). Deras tillbakaskjutna position är inte bara utmärkande för debatten, enligt Schlytter och Rexvid, två framstående forskare om hederskultur i Sverige, utan deras villkor i hederskontexten kan också beskrivas som "LVU:s blinda fläck" (Schlytter & Rexvid, 2016, s. 213).

1.1 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka och beskriva hur rekvisiten i 2 § LVU tillämpas i praktiken i mål med hederskultur som kontext. Syftet är också att tydliggöra hur pojkarnas roll i hederskulturen omfattas av rekvisiten, och undersöka vilka faktorer som påverkar målens utgång.

1.2 Frågeställning

- Hur tillämpas rekvisiten i 2 § LVU i praktiken i mål med hederskultur som kontext?
- Hur omfattas pojkarnas roll i hederskulturen av rekvisiten i 2 § LVU i den praktiska tillämpningen?
- Vilka faktorer påverkar målens utgång?

1.3 Avgränsning

I den här uppsatsen har vi avgränsat oss geografiskt, rättsligt och vad gäller ämnesområdet. Geografiskt och rättsligt har vi avgränsat oss genom att endast analysera hur förvaltningsrätterna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Linköping har tillämpat 2 § LVU i mål om beredande av vård av unga. Rättsligt har vi även avgränsat oss genom att endast se till svensk lagstiftning och således uteslutit internationell rätt som reglerar barn och vårdnadshavares rättigheter. Till den rättsliga avgränsningen tillkommer att det i uppsatsen endast handlar om barn och unga under 18 år. Avseende ämnesområdet har vi endast behandlat LVU-mål med hederskultur som kontext, varför litteraturen i tidigare forskning har avsett LVU som lagstiftning, hederskultur som fenomen eller insatser mot hederskultur och/eller en kombination av dessa ämnen.

1.4 Rättssociologisk relevans

För samhällsvetenskapen är hederskultur som fenomen intressant att studera eftersom att det är föremål för samhällelig debatt om normer, integrations- och jämställdhetsfrågor samt om familjen som institution i sin helhet. Det här har i sin tur genererat förslag om civila preventions- och interventionsinsatser såsom utbildning om hedersrelaterat våld och förtryck (Nationellt Centrum för Kvinnofrid, NCK). Från ett rättssociologiskt perspektiv är fenomenet än mer intressant att studera då det hedersrelaterade våldet och förtrycket, som tidigare nämnts, utgör brottsliga handlingar. Det är våldsutövandet och inte efterföljandet av en specifik kultur som är otillåtet.

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur förvaltningsrätter tillämpar 2 § LVU i mål med barn som misstänks leva under hedersrelaterade familjenormer. Rekvisiten till denna paragraf speglar missförhållanden i barns hemmiljö och föräldrars vanvård av dem. Genom att studera förvaltningsrätternas tillämpning av rekvisiten på omständigheterna som beskrivs i socialnämndernas utredningar blir det rättssociologiskt relevant att ta sikte ”från rätten och ut

i samhället” för att se huruvida rekvisiten är flexibla nog att täcka de svåra omständigheter som barnen i målen lever under. Det här förfarandet följer en rättssociologisk tradition som alltså tar sikte från rätten och ut i samhället. Detta innebär att man använder rätten (lagar, förarbeten och förvaltningsrättsliga avgöranden) som utgångspunkt för att studera rättens inverkan på samhället (Mathiesen, 2005, s. 18 och 23). En annan rättssociologisk tradition som denna uppsats följer är genom undersökningen av åsyftade och icke-åsyftade verkningar av lagstiftningen, det vill säga om lagens innehåll och/eller förvaltningsrätternas tillämpning av den producerar önskade och/eller icke-önskade effekter (Mathiesen, 2005, s. 29). I detta fall alltså huruvida barn får det stöd och den hjälp de behöver, och som socialnämnderna enligt svensk lagstiftning är skyldig att ge dem (se avsnitt 2.2).

2. Gällande rätt

2.1 Inledning

Av 6 kap. 1 § föräldrabalken (1949:381), FB, framgår följande: alla barn i Sverige har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn ska behandlas med respekt. De får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Det är den som har vårdnaden om ett barn som ansvarar för att dessa rättigheter blir tillgodosedda.

I fall där barns rättigheter äventyras eller inskränks finns ett samhällsansvar för att tillgodose dessa behov genom kompletterande eller ersättande insatser, exempelvis vård i eller utanför hemmet (Mattsson, 2010, s. 78). Detta kapitel kommer främst att fokusera på de lagar som blir tillämpliga vid ersättande insatser, och då i mål gällande beredande av vård med stöd av LVU. Ersättande insatser innebär i dessa mål att vårdnadshavarens rättsliga vårdnadsutövande av barnet flyttas över till vård i offentligrättslig regi (Mattsson, 2010, s. 79). LVU-mål avgörs i Sveriges förvaltningsrätter, vilka enligt 8 § förvaltningsprocesslagen (1971:291), FPL, ska se till att målet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver. Enligt 11 kap. 1 § SoL är det socialtjänsten som har den så kallade utredningsbördan, och därutöver bevisbördan. Detta innebär att socialtjänsten har ett oerhört viktigt ansvar i LVU-mål (Staaaf & Zanderin, 2013, s. 87), varför detta kapitel inledningsvis redogör för socialtjänstens ansvar.

2.2 Det socialrättsliga ansvaret för barn och unga

Enligt 2 kap. 1 § SoL är det Sveriges kommuner som ansvarar för socialtjänsten inom sitt område, och kommunerna har således det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Kommunernas uppgifter inom socialtjänsten verkställs av den eller de nämnder som kommunfullmäktige förfogar över (2 kap. 4 § SoL). Med nämnder menas socialnämnder, vilka varierar i sina namn, och till deras uppgifter hör bland annat att svara för ”omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det” (3 kap. 1 § SoL).

I fall där barns rättigheter äventyras eller inskränks på grund av att föräldrarna brister i omsorgen om sina barn, så har alltså socialtjänsten ett samhälleligt ansvar att se till att barnets rätt till skydd tillgodoses. Socialtjänstens ansvar för barn och unga regleras i 5 kap. 1-3 §§ SoL. Häri framgår det bland annat att socialnämnden ska verka för att barn och unga växer

upp under trygga och goda förhållanden, samt att nämnderna i samarbete med andra samhällsorgan och organisationer ska vara uppmärksamma på om barn visar tecken på ogynnsamma utvecklingar. I fall där barn riskerar att utvecklas ogynnsamt ska socialnämnden också samarbeta med barnets familj, så långt det är möjligt, för att se till att barnet får det skydd och stöd som denne behöver (5 kap. 1 § SoL).

Om ett barn eller någon i dennes närhet utsatts för brott så hör det, enligt 5 kap. 11 § SoL, till socialnämndens uppgifter att verka för att den utsatte och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska enligt samma bestämmelse *särskilt* beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott.

2.2.1 Från en anmälan till ett ärende

Om inte barnet själv eller vårdnadshavaren tar kontakt med socialtjänsten, kan socialtjänsten ändå på flera olika sätt få reda på att ett barn under 18 år riskerar att fara illa eller att hen behöver stöd. Detta på grund av det samarbete som presenterades ovan mellan socialnämnderna och andra samhällsorgan och organisationer. Enligt 14 kap. 1 § SoL ska myndigheter eller yrkesverksamma vars arbete berör barn, såsom skolpersonal och läkare, genast anmäla till socialnämnden om de misstänker eller får kännedom om att ett barn far illa. De har en anmälningsplikt.

När en ansökan eller anmälan kommer in till socialnämnden ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning om vad som kommit till deras kännedom (11 kap. 1 § SoL). En sådan utredning ska bedrivas skyndsamt och socialnämnderna får rådfråga med sakkunniga under utredningen för att få hjälp med bedömningen av om de behöver ingripa för att ge skydd eller stöd till ett barn (11 kap. 2 § SoL). När en anmälan rör ett barn som misstänks leva i ett hem präglad av hederskultur kan socialnämnden alltså vända sig till organisationer som besitter expertkunskap om dessa förhållanden för att ge stöd till utredningen. Vidare ska socialnämnderna om den inkomna anmälan rör barn eller unga genast göra en bedömning av om denne är i behov av omedelbart skydd (11 kap. 1 a § SoL). Får socialnämnden kännedom om ett misstänkt brott mot ett barn enligt Brottsbalkens (1962:700), BrB, tredje, fjärde eller sjätte kapitel eller lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor, och den misstänkte är en närstående, bör socialnämnden, enligt 11 kap. 2 § 3 stycket SoL, samråda med polis eller åklagare innan barnets vårdnadshavare underrättas om att en utredning har inletts.

Utredningarna leder sedan till ett förslag om en eller flera insatser, vilka i första hand ska ske i samförstånd med vårdnadshavarna och med barnet självt (1 kap. 1 § SoL). Barnet ska ges möjligheter att framföra sina åsikter, och om barnet inte gör det så ska dennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till dennes ålder och mognad (11 kap. 10 § och 36 § LVU). Har barnet fyllt 15 år så har hen rätt att föra sin egen talan (11 kap. 10 § SoL och 36 § LVU). Det finns så kallade ”öppna insatser”, vilka avser stöd till barn som antingen bor i sitt egna hem, placeringar utanför det egna hemmet eller i någon slags mellanform av dessa (Mattsson, 2010, s. 79).

2.3 Beredande av vård

Barn som inte får sina rättigheter om omvårdnad, trygghet och en god fostran tillgodosedda kan alltså beredas skydd, stöd och vård genom kompletterande eller ersättande insatser. Avsnittet nedan kommer att fokusera på det senare, dock uteslutande på beredande av vård enligt LVU. Det är dock viktigt att påpeka att ersättande insatser även kan beredas med stöd av SoL, men en avgörande skillnad är att vård enligt denna lag förutsätter samtycke från barnets vårdnadshavare och om barnet fyllt 15, av barnet självt (1 kap. 3 § SoL och 11 kap. 10 § 2 stycket SoL). Vård med stöd av SoL kan således enbart ske på frivillig väg.

Av de inledande bestämmelserna i LVU framgår att vård i första hand ska ske frivilligt med stöd av SoL (1 § första stycket, LVU), men att barn under 18 år ska beredas vård enligt LVU om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 §§ LVU föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om denne eller om barnet har fyllt 15, av honom eller henne själv. Barnets bästa ska alltid vara avgörande vid beslut enligt LVU (1 § LVU).

Det är socialnämnden som bestämmer hur vården av den unge ska ordnas och var han eller hon ska vistas under vårdtiden. Vårdnadshavarens uppfattning har ingen omedelbar inverkan på frågor som rör barnet i LVU-mål. Det ställs höga rättssäkerhetskrav vid tillämpningen av denna lag. Målen avgörs som sagt vid Sveriges förvaltningsdomstolar, där barnet tilldelas ett offentligt biträde och ställföreträdare om barnet är under 15 år, vilka ska representera barnets rätt och barnets bästa i domstolsprocessen (Mattsson, 2010, s. 91). Förvaltningsrätternas avgöranden går att överklaga (41 § LVU). Socialnämnden ska enligt 13 § LVU överväga

huruvida vårdbehovet fortfarande föreligger var sjätte månad då ett barn beretts vård med stöd av 2 § LVU¹.

Den här uppsatsen fokuserar enbart på vård med stöd av 2 § LVU, de så kallade ”miljöfallen”. Det är dock viktigt att poängtera att vård även kan beredas med stöd av 3 § LVU, vilken avser ”beteendefall”, där barnets eller den unges beteende ligger till grund för vård enligt LVU.

Enligt 2 § LVU ska vård beslutas om: det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.

I prop. 1989/90:28 anförs att en lagstiftning som reglerar tvångsingripanden till skydd för barn och ungdomar måste formuleras på ett sätt som är flexibelt nog att täcka in alla situationer där barn riskerar att fara illa. Å andra sidan är det av rättssäkerhetsskäl viktigt att precisera formuleringarna så att de inte ger upphov till tolkningsproblem och subjektiva bedömningar (Prop. 1989/90:28, s. 51). I en prejudicerande dom av Högsta förvaltningsdomstolen, HFD, anförs att LVU är en skyddslagstiftning och att det således inte ställs lika höga beviskrav som vid brottmål (HFD 2014 ref. 46). I följande avsnitt redogörs det för de olika rekvisiten utifrån förarbetena till denna lag. Det hör till sakens natur att flera av dessa kan bli tillämpliga under en rättslig bedömning, och rekvisiten täcker alltså fler omständigheter än de som det redogörs för nedan.

2.3.1. Fysisk eller psykisk misshandel

Med misshandel åsyftas både fysisk och psykisk misshandel. Vad gäller fysisk misshandel kan redan en ringa grad av fysisk misshandel anses utgöra en påtaglig risk för barnets eller den unges hälsa eller utveckling om den ringa misshandeln inte är att betrakta som en enstaka ogenomtänkt handling. Är misshandel av allvarigare slag bör den regelmässigt leda till att barnet eller den unge omhändertas för vård, i alla fall för en tid. Med psykisk misshandel åsyftas exempelvis att barnet eller den unge utsätts för psykiskt lidande genom systematiska kränkningar, nedvärdering eller terrorisering (Prop. 1989/90:28, s. 65). Vid psykisk misshandel får det inte vara fråga om enskilda händelser utan vad som avses med rekvisitet är att det föreligger en relation och ett förhållningssätt som bland annat hindrar utvecklingen av

---

¹ Vård med stöd av 2 § LVU är inte tidsbestämt

en positiv självbild hos barnet eller den unga. Till denna grupp hör barn och unga som upplevs negativt av föräldrarna och som systematiskt blir känslomässigt avvisade, barn och unga som kränks, som hotas att bli övergivna, samt barn och unga som terroriseras. Hit hör exempelvis barn och unga som växer upp i hem där det förekommer våld mellan makarna/samborna (Prop. 2002/03:53, s. 82).

2.3.2 Otillbörligt utnyttjande

Med ”otillbörligt utnyttjande” åsyftas i första hand att någon av föräldrarna utnyttjar barnet sexuellt, men även i pornografiskt syfte. Det kan också röra sig om att barnet eller den unge tilldelats ett så stort självständigt ansvar för familjen när det gäller att ta hand om syskon eller föräldrarna själva att barnet riskerar att ta skada av det, eller om barnet eller den unge tvingas utföra ett alltför ansträngande kroppsarbete. (Prop. 1989/90:28, s. 65 och 107).

2.3.3 Brister i omsorgen

Uttrycket ”brister i omsorgen” berör situationer då barnet eller den unge utsätts för vanvård. Det kan vara fråga om att föräldrarna allvarligt brister i att förse barnet eller den unge i den materiella omsorgen så att dennes hälsa äventyras, eller att tillsynen eftersätts så att barnet eller den unge inte får det skydd som är nödvändigt med hänsyn till dennes ålder. Det kan bland annat vara att barnet allvarligt missköts i fråga om hygien, kläder och mat eller om föräldrarna underlåtit att ge barnet behövlig sjukvård eller behandling. Även fall av psykisk och känslomässig försummelse faller under uttrycket ”brister i omsorgen”. Med detta avses fall där barnets känslomässiga eller psykiska behov allvarligt eftersätts, vilket i sin tur kan ha sin grund i missbruk eller psykisk sjukdom hos någon av föräldrarna. Det kan också röra sig om djupgående konflikter mellan föräldrarna, där barnet eller den unge påverkas på ett sätt som medför att dennes hälsa eller utveckling skadas. Begreppet ”brister i omsorgen” täcker även situationer då föräldrarna överlåtit ansvaret för barnet eller den unge på andra personer som i sin tur inte kan tillförsäkra att barnet eller den unge en trygg uppväxtmiljö (Prop. 1989/90:28, s. 65 & 107).

2.3.4 Något annat förhållande i hemmet

Med uttrycket ”något annat förhållande i hemmet” åsyftas bland annat fall då missförhållanden i hemmet inte i första hand beror på vårdnadshavaren själv utan på

exempelvis en sambo till vårdnadshavaren. Det kan också röra sig om missförhållanden som har sin grund i att föräldern inte alls knyter an till sitt barn eller om föräldern lever i en ”sjuklig symbios till barnet” (Prop. 1989/90:28, s. 108).

Hemmet har även en abstrakt betydelse – det är inte bara föräldrahemmet som åsyftas utan även annat hem där barnet eller den unge stadigvarande vistas. Begreppet avser alla de situationer då barnet eller den unge direkt eller indirekt står under vårdnadshavarens eller annan fostrares inflytande. Om grunderna för LVU är uppfyllda kan alltså tvångsvård beredas även om barnet eller den unge befinner sig i ett annat hem än det egna (ibid.).

2.3.5 Påtaglig risk

I uttrycket ”påtaglig risk för skada” ligger att det inte kan vara fråga om någon ringa risk för skada. Handlar det om en övergående eller mindre betydande risk för skada är det alltså inte tillräckligt för ett ingripande enligt lagen. Risken för skada ska gå att konstatera, och risken för skada ska ha sådan inverkan på barnets hälsa eller utveckling att det för denne finns ett tydligt vårdbehov. Det måste alltså föreligga konkreta omständigheter som talar för att det föreligger en risk för skada. Ett vårdingripande på grund av sådan risk får inte heller grundas på subjektiva antaganden eller irrelevanta omständigheter som exempelvis samhällsvärderingar eller inställnings i trosfrågor (Prop. 1989/90:28, s. 107).

2.3.6 Hälsa och utveckling

Med uttrycket ”hälsa och utveckling” åsyftas en persons fysiska eller psykiska hälsa eller sociala utveckling. Det kan således vara fråga om att barnet eller den unge på grund av brister i hemmiljön riskerar att få sin fysiska hälsa skadad. Begreppet inrymmer även psykiska lidanden som barnet kan utsättas för på grund av föräldrarnas beteenden, exempelvis att föräldrarna på grund av missbruk eller sin psykiska särart eller tillstånd, vid upprepade tillfällen uppträder på ett sätt i hemmet som orsakar den unge psykiskt lidande. Den unges sociala utveckling kan också skadas genom brister i hemmiljön (Prop. 1989/90:28, s. 107).

2.4 Barnets bästa

Enligt 6 kap. 2 a § FB ska barnets bästa vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Barnets bästa kommer även till uttryck i 1 § LVU som stadgar att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut enligt LVU.

Med detta menas att inga intressen kan gå före barnets bästa eftersom barnets bästa ska vara avgörande vid beslut som rör barn. Det innebär att man i mål som rör vårdnad, boende och umgänge måste försöka förstå barnet och ta reda på hur barnet uppfattar sin situation och hur den ställer sig till eventuella förändringar. Det handlar också om att analysera vilka följder beslutet kan få för barnet. Det är omöjligt att objektivt avgöra vad som är bäst för barnet, därför får bedömningen av vad som är bäst för barnet inte göras schablonmässigt utan bedömningen måste ha sin grund i omständigheterna i det särskilda fallet. Vid bedömningen måste hänsyn tas till allt som rör barnets fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling (Thunved, 2012, s. 364).

3. Tidigare forskning

Det här kapitlet behandlar hederskultur och den problematik som följer utifrån den definition av heder och hederskultur som återspeglas i den dominerande forskningen på området. Det kommer även att redogöras för hedersrelaterat våld och förtryck, och hur våldet studerats i relation till 2 § LVU, och om insatser tillägnade personer som utsatts för denna typ av våld. Det ska dock understrykas att hedersideologin bakom hederskulturen kan variera beroende på det geografiska området där den är aktuell på grund av områdets övriga kulturella prägel (Wikan, 2003, s. 80). Det råder också motstridigheter bland forskare om hur det hedersrelaterade våldet och förtrycket ska förstås. Vad som presenteras nedan är den nu alltmer vedertagna förståelsen av hur den generella strukturen av hederskulturer ser ut.

3.1 Heder och hederskultur

Heder är ett mycket svårfångat socialt begrepp. I allmänna ordalag förknippas det i Sverige bland annat med någonting ädelt och heroiskt (Wikan, 2003, s. 57). I ett juridiskt sammanhang återfinns begreppet bland annat i 33 § i lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, för att återspegla en god avtalsituation, eller vid domareden då den blivande domaren enligt 4 kap. 11 § rättegångsbalken (1942:740) måste lova att på "heder och samvete" döma på ett objektivt och rättssäkert sätt. Den positiva konnotationen upphör däremot att gälla när hedersbegreppet förstås i förhållande till den hedersideologi som presenteras nedan.

Det som utmärker heder i denna kontext är att den är knuten till en hederskodex. Denna hederskodex består i sin tur av en uppsättning regler som är starkt präglade av specificerade värden, vilka är att betrakta som grundvärderingar. Dessa regler talar om vad som tillför och vad som inte tillför heder. Bryter man mot reglerna förlorar man sin heder. På så sätt går det i detta hänseende att tala om en *personlig heder*. Vidare kan enbart män inneha heder, kvinnor bär på skam. I samhällen där hederskodexen gör sig aktuell och mannen besitter heder har omgivningen en skyldighet att behandla honom med respekt. Hedern blir på så sätt ett socialt kapital. Där hederskodexen efterföljs råder således en *hederskultur* (Wikan, 2003, s. 65-66).

Utöver den personliga hedern finns en *hierarkisk heder*. Heder är knutet till ett kollektiv, vilken kan sträcka sig från en familj till en släkt eller ett helt samhälle. En familj har en gemensam heder och den enes vanära drabbar kollektivet. En man av heder, i denna

bemärkelse, har i uppgift att se till så att ingen i familjen vanäras kollektivet. Det är mannen som förvaltar över familjens heder (Wikan, 2003, s. 69-70). Familjer som anpassar sig efter en hederskodex speglar en familjepyramid som består av olika nivåer där fadern alltså befinner sig på toppen. Men eftersom att pyramiden även har en patriarkal struktur så är det flickorna i familjen som befinner sig på botten. Mannen står som förmyndare över kvinnliga familjemedlemmar såsom hustrur, döttrar, kusiner och brors- och systerdöttrar. Detta förhållande återspeglas i barnens uppfostran då pojkar ges större frihet än flickor. Eftersom att kvinnor bär på ”skam i kroppen” ska de förvalta över sin sexualitet i enlighet med hederskodexen. Det är när kvinnan gör uttryck för sin sexualitet som hon inte längre har skam i kroppen, vilket är någonting som riskerar att dra vanära över hela familjen (Wikan, 2003, s. 69-70).

Det utmärkande för hederskulturer är att skammen ligger i andras blickar, det är således ett yttre fenomen. Vanära är ett resultat av omgivningens värderingar och skammen blir inte realitet förrän den blir offentlig. I samhällen eller grupper som är starkt präglade av en hederskultur utgör inte hedern bara ett socialt kapital utan det är även en förutsättning för att erhålla ett ekonomiskt kapital eller politisk status. Drar någon av familjemedlemmarna vanära över familjen så kräver det handling för att återupprätta hedern (Wikan, 2003, s. 66-68).

Hederskulturen praktiseras i allt större utsträckning i Sverige idag. Förekomsten av dessa värderingar är enligt Schlytter och Linell en följd av den globala politiska kontexten men också på grund av att människor som socialiserats i enlighet med dessa traditioner har emigrerat till Sverige från framförallt Nordafrika, Mellanöstern och Sydostasien (Schlytter & Linell, 2010, s. 152; Schlytter & Linell, 2009, s. 14).

3.2 Hedersrelaterat våld och förtryck

Det hedersrelaterade våldet och förtrycket är enkelt beskrivet resultatet av att grupper och samhällen följer den hederskodex som presenterades ovan. Familjer använder det hedersrelaterade våldet dels i preventivt syfte för att inte riskera att vanhedras, dels i syfte för att återställa förlorad heder (Wikan, 2003; Schlytter & Rexvid, 2016). Men ytterligare en viktig dimension är att våldet begås för att bevara sociala, kulturella och/eller religiösa traditioner (Bhanbhro et al., 2016, s. 202). Det finns tre centrala karaktärsdrag i det hedersrelaterade våldet och förtrycket som skiljer det från annat våld och de är att det oftast är

kollektivt utfört, att det är planerat, och att våldet är sanktionerat av omgivningen (Westerstrand, 2017, s. 214).

Karaktäristiskt för hedersrelaterat våld och förtryck är alltså framför allt att kvinnors sexualitet kontrolleras och begränsas av familj och släktingar (kollektivet) på grund av att hennes sexualitet utgör en direkt risk för att kollektivets heder ska vanhedras. Det anses då vara berättigat att kontrollera och begränsa kvinnans frihet och i vissa fall även att könsstympta henne för att reducera hennes sexualitet. Den ogifta kvinnans mödom är hennes viktigaste egendom, då den ska tillägnas den man hon gifter sig med (Schlytter & Linell, 2010; Akpinar, 2003; Farahani, 2006; Wikan, 2003). Häri ligger den patriarkala strukturen (som presenterades i avsnittet ovan) vilken förutsätter att männen i familjen och släkten ska kontrollera kvinnan och bestraffa henne om hon dragit vanära över familjens heder (Payton, 2014, s. 2864). Men det är inte bara kvinnor som gör uttryck för sexuell autonomi som ska bestraffas. Homosexualitet, avvikelser från normer om hur kvinnan ska klä sig, om en person nekar ett arrangerat äktenskap, sex utanför äktenskapet eller handlingar som i övrigt bryter mot gruppens eller samhällets normer ska samtliga bestraffas för att återställa hedern (Belfrage et al., 2012, s. 20-21). Det hedersrelaterade våldet och förtrycket tar sig i uttryck genom både psykiskt och fysiskt våld och slutar i värsta fall med en ung människas död, och det är alltså inte enbart kvinnor som drabbas, utan även män (ibid.).

Enligt Henrik Belfrage, professor i kriminologi vid Linköping universitet, förekommer det förutom hedersrelaterade mord, ”hedersrelaterade självmord”. Han ger ett exempel där en bror hängt sin syster med ett rep i tron om att han inte dödat henne utan ”hjälpit henne att begå självmord” eftersom att hon begått ett normbrott vilken enligt hedersideologin krävde flickans död. Mer vanligt förekommande är det dock, enligt Belfrage, att barn förs ut ur Sverige varje år till ”ett öde okänt för svenska myndigheter” (Belfrage et al., 2012, s. 21-22).

3.3 Pojkar som både offer och förövare

Forskning om hederskultur baseras i första hand på kvinnor och flickor, och det finns således ytterst få studier som berör pojkar och unga mäns dubbla roll som både offer och förövare. I själva verket uppmärksammades deras situation i Sverige först vid en studie om hederskulturens omfattning i Stockholms stad (Schlytter & Rexvid, 2016, s. 20). Huvudsakliga resultat av studien var att var tredje pojke och flicka med två utlandsfödda föräldrar behöver följa hedersrelaterade traditioner och normer, att även pojkar har begränsningar, samt att det

är sällsynt att socialtjänsten uppmärksammar pojkars roll som både offer och förövare. Enligt författarna är det ytterst få pojkar som omhändertas på grund av att de utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck även om deras roll som förövare uppmärksammats i utredningar där flickor har beretts vård (Schlytter et al., 2009, s. 91 och 148-149).

3.3.1 En pojkes uppfostran

Nedan följer vad som enligt Schlytter och Rexvid (2016) är karaktäristiskt för en pojkes uppfostran i ett hederskulturellt sammanhang. Observera att hedersideologin även i detta hänseende kan variera beroende på det geografiska området. Det talas om strukturers påverkan, vilka alltså kan variera beroende på övrig kulturell prägel.

Fram till att sonen är sju till nio år uppfostras han främst av sin moder. Relationen mellan mor och son beskrivs som en beroenderelation eftersom att barnafödande och uppfostrande av ett hederligt gossebarn är kvinnans enda chans till status (förutom att förbli orörd till giftermålet), och pojken är således också beroende av sin mor för att socialiseras in i hederskulturen. När pojken är någonstans mellan sju till nio år ska han bli invigd i den manliga världen, och förväntas då att förakta den kvinnliga världen. Pojkar åläggs då ansvaret för att kontrollera och säkerställa att flickorna i familjen eller släkten förblir orörda till äktenskapet. Grunden för relationen mellan en bror och en syster är att han måste kontrollera henne – det är härigenom han socialiseras in i tron om att han är mer värd än kvinnor (Schlytter & Rexvid, 2016, s. 37-38).

Relationen sonen har till sin far är avgörande för att sonen ska bli en man. Sonens framtida beteende beror på huruvida faderns auktoritet är baserat på våld och rädsla eller på kärlek och välvilja. Baseras uppfostringsmetoderna på våld och rädsla lär sig sonen lydnad. I den hierarkiska ordningen är sonen underordnad sin far, och äldre bröder om han har det. Pojkar har som sagt större frihet än vad flickor har, och en son kan vinna faderns förtroende och få fördelar genom att kontrollera sina systrar (Schlytter & Rexvid, 2016, s. 39).

Schlytter och Rexvid (2016) beskriver pojkars och unga mäns vardag utifrån en norsk (Bredal, 2011) och en svensk studie (Ogenstad & Sevinc, 2013) där författarna intervjuat pojkar som växt upp under hedersrelaterade förhållanden. I studierna framkommer det att de som söner har haft väldigt höga krav på sig. Krav som i mångt och mycket har handlat om att utbilda sig till att få välbetalda arbeten för att kunna försörja sina framtida familjer samt att

försvara familjens heder. Kraven har upplevts som stora och orealistiska, och pressen kommer även från andra släktingar vilket får dem att känna sig som att det är många som är involverade i deras liv (Bredal, 2011 och Ogenstad & Sevinc, 2013, refererad i Schlytter & Rexvid, 2016, s. 52–53). Det finns även en stark förväntan om att valet av äktenskapspartner ska göras tillsammans med föräldrarna vilket får dem att underordna sig släktens intressen. Vad som skiljer pojkar från flickor är att de får ”leka av sig” innan de ingår äktenskap, och får således ha flickvänner innan äktenskapet. När de väl har gift sig får de inte skilja sig även om de så önskar. Om sonen (eller dottern) har en homosexuell läggning skulle detta skada familjens rykte och sonen skulle således bestraffas eftersom att homosexualitet är tabu inom hederskulturen (Bredal, 2011 och Ogenstad & Sevinc, 2013, refererad i Schlytter & Rexvid, 2016, s. 53-55).

Att behöva kontrollera systrar eller andra närstående kvinnor är enligt Schlytter och Rexvid pojkars största uppgift. Detta är tidskrävande, eftersom att de behöver bevaka att systrarna inte är ute sent, att de inte har pojkvän och att de inte umgås med killar (det krävs bara ett rykte om att en flicka talat med en pojke för att familjens heder ska förstöras). De kan även behöva bestraffa sina systrar och andra närstående kvinnor, och om de inte gör det så riskerar de att själva bli bestraffade av familjen (Schlytter & Rexvid, 2016, s. 55).

3.4 Hedersrelaterat våld och 2 § LVU

I en studie av Schlytter och Linell (2010) var målet att uppmärksamma indikationer om hedersrelaterat våld och förtryck i flickors vardagsliv. Utifrån tidigare forskning om unga kvinnors levnadsvillkor i hederskulturer tog de fram sex kriterier som de använde för att analysera huruvida flickorna utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck i mål om vård med stöd av 2 § LVU. Kriterierna berörde frågor om huruvida flickorna begränsats i skolan, i sin fritid och i sina hem, samt om de blivit utsatta för tvångsäktenskap eller hot om tvångsäktenskap. Kriterierna kopplade till rekvisitet psykisk misshandel i 2 § LVU (Schlytter & Linell, 2010, s. 154-155). Baserat på resultatet av deras studie, gav 13 av totalt 37 mål utslag på hedersrelaterat våld och förtryck där samtliga kriterier var mycket vanligt förekommande (Schlytter & Linell, 2010, s. 157).

En senare studie av Linell (2017) undersökte i vilken utsträckning barn bereds vård med stöd av 2 § LVU på grund av de utsatts för såväl fysisk som psykisk misshandel. Det var en omfattande studie som inkluderade samtliga mål avgjorda av Sveriges förvaltningsdomstolar

under ett år där 196 barn mellan 13 och 18 år var föremål för bedömning. Linell ville i sin studie också fånga in våldets karaktär och därför kategoriserade hon rekvisitet ”psykisk misshandel” under fem olika former baserat på tidigare forskning om hedersrelaterat våld. De fem olika formerna av psykisk misshandel inbegrep kontroll, hot, tvång, nedvärdering, och bevittnande av våld mot annan familjemedlem. Det fysiska våldet kategoriserade hon som antingen ringa, systematiskt, och mycket allvarligt. Av resultatet framgår det att barnen i 70 procent av ärendena varit utsatta för våld, där våldet i majoriteten av ärendena beskrivits som grovt och systematiskt med hög grad av hot, makt och våld utövat under lång tid. För 44 procent av flickorna och tolv procent av pojkarna kunde våldet de utsatts för beskrivas som hedersrelaterat. Våldet i den här gruppen karaktäriserades, förutom av det ovanstående, av tvångsäktenskap, dödshot, allvarligt fysiskt våld som straff, hot om att skickas till hemlandet, hot om könsstympning samt hot om att flickorna skulle få sin oskuld undersökt (Linell, 2017).

Något annat som är karaktäristiskt för barn som utsatts för hedersrelaterat våld i LVU-mål är enligt Schlytter och Linell att flickor tenderar att ta tillbaka de uppgifter de lämnat om sina hemförhållanden när utredningar inletts. Det här görs på grund av barnen utsätts för påtryckningar av familj och släktingar. I en av deras studier om omhändertagna flickor har familjer bland annat hotat om våld och att utsätta flickornas syskon för våld om de inte tar tillbaka sina uppgifter (Schlytter & Linell, 2008, s. 68).

3.4.1 Problematisering av den rättsliga tillämpningen

I en studie om socialtjänstens praktiker och förvaltningsrättens avgöranden i LVU-mål som berör miljöfall beskriver Schlytter & Linell skillnaderna i mål där flickor utsatts för hedersrelaterat våld och flickor som inte utsatts för hedersrelaterat våld. De menar att det bland annat finns bestämmelser i socialtjänstlagen som gör det svårt att inte inta barnets perspektiv till fullo då bestämmelserna är formulerade på ett sätt som inkluderar familjen på ett olämpligt sätt eftersom det ofta är föräldrarna som är förövarna (Schlytter & Linell, 2010, s. 153).

Genom en komparativ analys av domstolsprotokoll och utredningar hos socialtjänsten presenterades skillnaderna i levnadsvillkoren hos dessa flickor som så småningom ledde till att de bereddes vård med stöd av 2 § LVU. Schlytter och Linell argumenterar i studien också för att det saknas kunskap inom socialtjänsten och rättsliga instanser om hur fall av hedersvåld ska bemötas och hur detta kan leda till att flickor som lever under hederskultur inte

skyddas av lagen på samma sätt som flickor som inte lever under hederskultur (Schlytter & Linell, 2010, s. 159-160).

Författarna sammanfattar kunskapen på området och de kunskapsluckorna som de identifierat på följande sätt: (1) att socialtjänstens åtgärder ofta sätts in sent, (2) socialtjänsten betänker inte flickornas hela situation eller föräldrarnas allmänna förhållningssätt till barnet, (3) domstolar avslår ärenden på felaktiga grunder, (4) LVU tillämpas väldigt restriktivt, (5) kravet på bevis av misshandel verkar vara högre i fall med hederskultur som kontext än i andra fall, och (6) pojkar tas sällan med i beaktande i anslutning till hedersrelaterade brott. (Schlytter & Linell, 2010, s. 153). Schlytter och Linell exemplifierar senare i sin studie konsekvenserna av dessa kunskapsluckor genom att visa hur hälften av flickorna som inte tillhörde gruppen av utsatta för hedersrelaterat våld inte hade några problem att möta föräldrarna under huvudförhandling i domstol, medan ingen av flickorna i studien som var utsatta för hedersrelaterat våld ville möta föräldrarna under domstolsförhandling. En konsekvens av detta faktum var att flickor som ville möta sina föräldrar i domstol fick mer uppmärksamhet för sin redogörelse (Schlytter & Linell, 2010, s. 159).

Schlytter och Rexvid (2016) belyser att eftersom LVU reglerar vårdnadshavares förhållande till sina barn är brister i omsorgen en av omständigheterna som kan leda till att ett barn bereds vård enligt LVU. De argumenterar för att pojkars kontrollerande av sina systrar ska kunna omfattas av 2 § LVU under rekvisitetet ”brister i omsorgen”, då de utgör en situation där vårdnadshavare inte har varit förmögna att skydda barnet mot någon annans handlingar. Brister i omsorgen omfattar också situationer där tillsynen på barnen har eftersatts, enligt förarbetena, varför författarna anser att såväl pojkarna som begår hedersrelaterade brott mot sina systrar, som systrarna som blir utsatta, bör kunna beredas vård på dessa premisser (Schlytter & Rexvid, 2016, s. 215).

3.5 Insatser mot hedersrelaterat våld i praktiken

Den tidigare forskningen har studerat civil- och rättssamhällets bemötande av hedersrelaterat våld. Samhällsinstitutionerna har lagt fokus på de ungas individuella berättelser, både beskrivningar och önskningar. I alla de instanser där man har kommit i kontakt med ungdomar som är utsatta för eller som är i riskzonen av att utsättas för hedersrelaterat våld har man vidtagit åtgärder som går i linje med den unges berättelse och önskemål (Wikström & Ghazinour, 2010; Carbin, 2013; Alizadeh et al., 2008).

Wikström och Ghazinour (2010) identifierar i sin studie hur instanserna som utsatta flickor kommer till (socialtjänsten, skyddade boende, skola och liknande) alla prioriterar flickors berättelser och upplevelser och agerar utifrån det. De utsatta flickorna kommer till de olika instanserna på olika grunder: (1) de som kommer till ungdomsmottagningar med psykiska och fysiska besvär och berättar om sina hemförhållanden och sedan hänvisas vidare till de sociala myndigheterna. (2) Unga kvinnor som blir placerade på skyddade boenden (som tillhandahålls av kvinnojourer) av rättsväsendet. (3) Unga kvinnor som lever på skyddade boenden som tillhandahålls av kvinnojourer och som har sökt sig dit på eget bevåg (Wikström & Ghazinour, 2010, s. 250-251). Om flickans berättelse visar på övergrepp och behov av skydd från familj och omgivning finns både sociala åtgärder och skyddsåtgärder som sätts in för att tillmötesgå flickans önskemål, i detta fall skyddat boende, fosterhem och skyddad identitet i vissa fall. Dessa insatser utgår alla från grundtanken både i den svenska lagstiftningen, barnkonventionen som är integrerad i svensk lag och i myndighetspraxis: barnets bästa är ett intresse som ska prioriteras och skyddas via skyddslagstiftning och särskilda åtgärder. De utsatta flickornas hemförhållanden och vardag utreds av sociala myndigheterna för att determinera skydds- och vårdbehov varpå förvaltningsrätterna har att ta ställning till om skydds- och vårdbehov föreligger (ibid.).

Carbin (2013) visar i sin artikel hur den politiska och sociala diskursen om hedersvåld prioriterar de utsattas berättelse och hur den berättelsen vägleder politiska beslut och myndighetsbeslut samt hur berättelsen är den huvudsakliga källan för kunskap om hedersrelaterat våld. Enligt Carbin uppmuntras inte bara flickorna att höja sin röst och vara representanter för andra utsatta, utan de förväntas ha agensen att göra det. (Carbin, 2013, s. 109).

Alizadeh et al. (2008) illustrerar med sin studie om hur ungdomsmottagningar och andra hälso- och sjukvårdsaktörer bemöter unga flickor med hedersrelaterade psykiska och fysiska problem där åtgärderna som vidtas också utgår från en analys av flickors berättelser (Alizadeh et al., 2008, s. 39).

Tidigare forskning belyser också hur institutioner som kommer i kontakt med utsatta flickor har en kortsiktig och långsiktig strategi i sina åtgärder. Den första kortsiktiga åtgärden är att skydda den utsatte från sina/sin förövare genom att vidta vissa säkerhetsåtgärder, exempelvis

skyddat boende/skyddad identitet. Man implementerar stor diskretion, däribland att bryta kontakt med omvärlden och framförallt bekantskapskretsen för att inte röja den skyddades uppgifter. Den långsiktiga åtgärden består i att bygga upp den utsattes självkänsla och självständigheten och befria den från kulturella tvång samt att hjälpa dem att få en positiv självbild som bygger på frihet och självbestämmande (Wikström & Ghazinour, 2010, s. 252-253). I sin studie om hälso- och sjukvårdspersonal lyfter också Alizadeh et al. upp detta uttalade mål om att höja kvinnornas självförtroende och bygga upp känslan av självständighet och självbestämmande för att de ska kunna leva ett normalt socialt liv efter att de har lämnat sina förövare (Alizadeh et al., 2008, s. 36).

Alizadeh et al. och Wikström med Ghazinour visar vidare lagens krav på delaktighet av föräldrarna i mål om omhändertagande av ungdomar och hur det krävs en försiktig bedömning och avvägning av när det är fysiskt och psykiskt säkert för den unge att återfå kontakt med sin familj. Det vill säga att i fall där den unge har utsatts för övergrepp av familjemedlemmar försöker man att distansera den unge från familjen samtidigt som vårdnadshavarna har rätt till information om vad som har hänt med den unge som har omhändertagits (Alizadeh et al., 2008; Wikström & Ghazinour, 2010, s. 251).

Alizadeh et al. beskriver den säkerhetsbedömning som görs utifrån den unges önskemål och berättelser för att exempelvis se om medlande mellan den unge och föräldrarna är möjligt eller om total separation och distans krävs (Alizadeh et al., 2008, s. 36). Wikström och Ghazinour påpekar istället den konflikt som kan uppstå mellan kvinnojourerna som skyddar de unga tjejerna och socialtjänsten när bedömningen om skydd från familjen skiljer sig mellan de båda instanserna. I vissa fall kan den unge återskapa kontakt med någon i bekantskapskretsen på eget initiativ vilket kan få socialtjänsten att avbryta placeringen av den unge på skyddat boende (Wikström & Ghazinour, 2010, s. 255-256).

4. Teoretiskt ramverk

Det teoretiska ramverk som presenteras nedan består av två olika teorier, Roscoe Pounds teori om en lagstiftnings eventuella begränsningar vid tillämpningen och Thomas Mathiesens teori om en lagstiftnings åsyftade och icke åsyftade verkningar. Med hänsyn till syftet och frågeställningarna lämpar sig dessa teorier som teoretiska verktyg för att undersöka en lags tillämpning i praktiken.

4.1 Law in action & Law in book

Roscoe Pound resonerade redan 1917 om lagens verkningkraft på olika samhällsfenomen i sin artikel *The Limits of Effective Legal Action*. I den artikeln illustrerade han det svåra med att inte bara formulera lagar utan framförallt att upprätthålla dem (Pound, 1917).

Pound visar hur utformningen av lagen och verkställande av den i praktiken kan skilja sig. Pound anger i sin artikel fem olika potentiella hinder eller begränsningar som upprätthållande av lagen kan ha i sitt försök att säkra att lagens alla intressen skyddas (Pound, 1917, s. 161). Av dessa fem begränsningar behandlas endast en av dem nedan. En begränsning menar Pound är vad vi i dagens mening kallar för etablerande av rättsfaktum, alltså de konkreta omständigheterna som motsvarar lagens rekvisit och som eventuellt ska leda till en rättsföljd. Han menar att rätten här stöter på det första hindret, nämligen att ta reda på om de konkreta omständigheterna som motsvarar lagens rekvisit faktiskt föreligger i det aktuella fallet (Ibid). Enligt Pound har rätten löst det här problemet genom att skapa procedurer och former för utredning för att komma underfund med det här potentiella problemet. När det gäller tillämpningen av LVU och dess bestämmelser om hur omständigheter konstateras, redovisas i denna uppsats vilka former denna procedur tar i teorin (se avsnitt 2.3) och i praktiken (se avsnitt 7.3).

4.2 Rättens åsyftade och icke åsyftade verkningar

I boken *Rätten i samhället* tar Thomas Mathiesen upp dilemmat med rättens åsyftade verkan och dess icke åsyftade verkan. Vad som menas med rätten i boken är systemet av formellt antagna regler i samhället och institutioner som har ansvaret för tillämpningen av dessa regler samt icke formellt antagna regler som har status som en del av rättssystemet, exempelvis rättsprinciper (Mathiesen, 2005, s. 24). Mathiesen tittar främst på om en viss lagstiftnings

uttalade syfte och verkningar uppfylls. Innan sin redogörelse för rättens åsyftade och icke åsyftade verkningar inleder han med ett antal reservationer gällande möjligheten att överhuvudtaget kunna se en lagstiftnings syften. För det första kan det finnas lagstiftning som inte har ett uttalat syfte eller målsättningar och därför kan det bli svårt att tolka dessa. För det andra kan uttalade syften i en lagstiftning vara en önskan om en viss effekt, ett idealt mål snarare än ett reellt mål. För det tredje kan de uttalade syftena vara oklara och vagt formulerade. Till sist, menar Mathiesen att det kan finnas en ”oklar rangordning” eller prioritering av olika uttalade syften eller till och med syften som står i direkt konflikt mot varandra (Mathiesen, 2005, s. 29).

För att illustrera sin poäng om rättens åsyftade och icke åsyftade verkningar använder han kriminalvården, arbetsmiljölagstiftningen och rättshjälpsverksamheten (Mathiesen, 2005, s. 31-32) som exempel på områden där resonemangen om rättens åsyftade och icke åsyftade verkningar kan appliceras. Nedan återges endast exemplet kriminalvården och specifikt, fängelset.

4.2.1 Rättens åsyftade verkningar

Mathiesen hämtar sitt exempel om kriminalvårdens funktioner från Norge där han tittade på den norska fängelselagen och dess grundläggande syften och målsättningar. I fängelselagen uttrycks att fängelsets funktion är att den intagne ska behandlas för att kunna återanpassas till samhället via olika aktiviteter under frihetsberövandet och att ”skadliga verkningar av frihetsberövandet skall såvitt möjligt förebyggas eller avhjälpas” (Mathiesen, 2005, s. 32). Lagens syfte är alltså att behandling och rehabilitering ska leda till att den intagne ska vara redo för att återanpassas till samhället efter fängelsevistelsen. Mathiesen, med hänvisning till forskning och utredningar på fängelsen (bland annat sociologen Donald Clemmers studie på amerikanska fängelser), argumenterar dock för att denna målsättning i många fall inte har blivit verklighet. Istället för att behandling och rehabilitering fungerar som verktyg som leder till återanpassning till samhället har de intagna istället blivit föremål för en så kallad prisoniseringseffekt (Mathiesen, 2005, s. 35). Med prisonisering avses processen där den intagne ”anammar - och gör till sina - en uppsättning informella och mer eller mindre avvikande traditioner, vanor, normer och värden, som är karakteristiska för fångsamhället”. Detta gjorde att den intagne inte påverkades mot att återanpassas in i samhället (Ibid). Mathiesen anger en huvudsaklig anledning till att denna process äger rum: Den brutna kontakten med civilsamhället och istället regelbunden kontakt med andra förbrytare gör att

man omringas av en kultur som inte är förenlig med övriga samhällets kultur och normer. Denna strategi används också som försvar mot fängelsets plågsamma effekter i form av frihetsberövande och frihetsbegränsning (Mathiesen, 2005, s. 35-37). Prisoniseringseffekten visar således att lagens uttalade syfte inte har uppnåtts av fängelset, istället har fängelset genererat den motsatta effekten av lagstiftningens uttalade målsättning.

4.2.2 Rättens icke åsyftade verkningar

Mathiesen fortsätter att undersöka straff som fenomen och dess effekter genom att illustrera straffrättens icke åsyftade verkningar. Författaren menar att dessa är verkningar som uppenbarar sig i praktiken men som inte är uttalade av lagstiftarna eller lagstiftningen, och verkningar som kan antas inte ha varit åsyftade (Mathiesen, 2005, s. 68). För att illustrera rättens icke åsyftade verkningar påpekar han det faktum att straff eller hot om straff som allmänprevention inte hindrar folk från att begå brott, exempelvis på grund av att de som det är tänkt att avskräcka inte har tillgång till vetskap om detta hot eller att de på grund av sin socioekonomiska status inte betänker detta hot om straff innan de begår brottet. Mathiesen fortsätter med att ställa frågan om inte det är så att fängelse som straff har icke åsyftade verkningar som gör att det består, det vill säga att fängelset har andra funktioner än de som anges som bidrar till att fängelse som institution behålls. Författaren benämner dessa funktioner som *latenta funktioner*. De funktioner som kan sägas vara åsyftade benämner han som *manifesta funktioner* (Mathiesen, 2005, s. 69-70).

Mathiesen framhåller alltså att även om fängelsets individual- och allmänpreventiva syften har stora begränsningar behålls fängelset. Han anger en hypotes om vilka andra funktioner som bidrar till att fängelse uppfattas som ett effektivt medel: (1) samhället "rengörs" genom att "avvikare" och "besvärliga personer" placeras utanför samhället så att de inte stör samhällsordningen, en s.k. *renhållningsfunktion* (2) genom att sätta "små" lagöverträdare i fängelse kan man flytta fokus från andra stora lagöverträdare, t.ex. att näringslivet ägnar sig åt överanvändning av resurser, naturföroreningar och hälsovådliga förhållanden för arbetare. På detta vis har straffet en *avledande funktion* (3) Myndigheter visar handlingskraft då att döma någon till fängelse är symboliskt mer påtagligt och är en fysisk aktion istället för att myndigheter satsar på program för att förbättra livsvillkoren som gör att folk begår brotten då dessa program inte är lika synliga. Straffet här har då en *handlingsfunktion* (Mathiesen, 2005, s. 73).

5. Metod

5.1 Empiriskt underlag

Det empiriska materialet i den här uppsatsen utgjordes av 54 mål om beredande av vård enligt 2 § LVU där det misstänktes att barn och unga under 18 år utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. Domarna avgjordes i förvaltningsrätterna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Linköping. Av de 54 målen meddelades 17 i Göteborg, 13 i Stockholm, nio i Malmö och 15 i Linköping. Målen var som tidigast meddelade i januari 2013 och som senast från april 2018.

Vad avser rättsläget på området undersöktes bestämmelser i FB, SoL och LVU som reglerar vårdnadshavares och myndigheters ansvar gentemot barn. Framförallt undersöktes vad som måste föreligga för att ett barn ska beredas vård med stöd av 1 och 2 §§ LVU.

Den forskning som legat till grund för den här uppsatsen undersökte dels kunskapsläget om hederskultur i Sverige och hur denna tar sig i uttryck, dels gällande rätt och myndighetspraktik i frågan om hedersrelaterat våld och förtryck. Litteraturen har huvudsakligen behandlat det skandinaviska forskningsläget.

5.2 Tillvägagångssätt

5.2.1 Innehållsanalys av domar

Rättsdatabasen “Karnov” användes för att få tillgång till de mål som avsåg beredande av vård enligt 2 § LVU, eftersom att Karnov sedan 2013 publicerar samtliga domar från Sveriges förvaltningsrätter (Karnov). En specificerad söksträng på “2 § LVU hederskultur” användes för att få fram de mål som önskades. Anledningen till att söksträngen specificerades med begreppet “hederskultur” var för att om man sökte på mål med begreppet “heder” annars fick fram mål som inte alltid hade hederskultur som kontext då heder är ett gängse uttryck i det svenska språket som också kan syfta på egenskaper individer innehar. Hederskultur är som bekant ett begrepp som syftar till de familjnormer och regler som används för att organisera familjens sociala liv. Sökningen gav totalt 339 träffar med mål från samtliga av Sveriges förvaltningsrätter, kammarrätter samt från Högsta Förvaltningsdomstolen. De mål som var föremål för denna uppsats kom från den lägsta instansen, förvaltningsdomstolarna, vilka gav 178 träffar totalt. På grund av tiden som fanns till förfogande användes enbart alla de mål som

meddelats i Stockholm, Göteborg, Malmö och Linköping, vilka alltså utgjorde sammanlagt 54 domar.

När tillgång till domarna från Karnov hade erhållits och ovan nämnda urvalsprocess hade genomgåts var det dags att börja skapa kategorier och variabler där domarnas innehåll sedan skulle placeras. Det innebar att en tabell först skapades med två kolumner. I den vänstra kolumnen fanns kategorier, subkategorier och variabler och den högra kolumnen fylldes med situationer och omständigheter som framkom i domarna som motsvarade kategorin eller variabeln i vänster kolumn (se bilaga 1).

I den vänstra kolumnen fanns följande variabler under följande kategorier: "Förvaltningsrätt", alltså den förvaltningsrätt där domen förkunnades. Nästa kategori kallades "ID", vilket stod för både domens anonymiserade målnummer och en kategori för allmän information om målet med variablerna "året då domen meddelades", "aktuella paragrafer i målet", "antal unga i målet", "ålder på den/de unga", "antal killar i målet" samt "antal tjejer i målet". Dessa variabler ansågs vara variabler med information som kunde vara värdefulla för att få en bredare förståelse om både de inblandade i målen och kontexten i vilken domen och domens omständigheter (hedersrelaterat våld och förtryck) skedde. När dessa kategorier sedan fylldes med information från målen, i den högra kolumnen i tabellen, anonymiserades informationen.

Därefter skapades kategorier som hade samma benämning som rekvisiten i 2 § LVU. Rekvisiten stod som kategorierna "fysisk misshandel av vårdnadshavare", "psykisk misshandel av vårdnadshavare", "otillbörligt utnyttjande", "brister i omsorgen" och "annat förhållande i hemmet". Varje rekvisit (kategori i det här fallet) hade ett subrekvisit som tjänade som vidare förklaring av rekvisitet. Dessa subrekvisit motsvarade de karaktäristiska som anges i förarbeten till lagen (prop. 1989/90:28). Nedan anges närmare vilka dessa karaktäristiska var.

När det kommer till fysiskt misshandel fanns det inga variabler som utvecklade vad fysisk misshandel var utan i högerkolumnen skrevs vem av vårdnadshavarna som utfört misshandeln och hur misshandeln sett ut. I denna kategori och resterande, fördes domstolens bedömning i frågan, barnets berättelse och socialnämndens utredning in. Förvaltningsrätternas bedömning, alltså om de tillämpade rekvisitet, markerades med grönt i tabellschemat.

Psykisk misshandel utgjordes av subrekvisitet terrorisering - vilket genom kunskapen som inhämtades från tidigare forskning beskrevs som hot om våld, hot om tvångsgifte och hot om att skickas till hemlandet. Det andra subrekvisitet var "nedvärdering", alltså om vårdnadshavaren använt tillmälen eller förolämpningar mot barnet. Det tredje subrekvisitet var "systematiska kränkningar", vilken bestod av "kontroll" och "begränsande av frihet". Det fjärde subrekvisitet var "bevittnande av våld i hemmet".

Rekvisitet "otillbörligt utnyttjande" hade subrekvisiten "sexuellt utnyttjande", "för stort ansvar i hemmet" och "ansvar för annan familjemedlem". Rekvisitet "brister i omsorgen" bestod av subrekvisiten "brister i den materiella omsorgen", "tillsynen eftersatt", och "psykisk eller känslomässig försummelse". Vad gäller rekvisitet "något annat förhållande i hemmet" bestod det av subrekvisiten "sambo", "annan familjemedlem", och "relationsstörningar".

Sedan kartlades om barnet utsatts för någon form av misshandel av ett syskon i familjen. Detta tilläts göras genom att använda rekvisiten "fysisk misshandel" och "psykisk misshandel" med tillhörande subrekvisit som redovisades ovan. Variabler om "antal syskon", "kön av syskon" som hade utfört de olika typerna av misshandel fördes också in.

Sedan söktes övriga omständigheter i målet genom följande variabler: (1) grundar sig domskälen främst på barnets egna berättelser, (2) finns det en stringens i barnets berättelse, (3) finns det tillräckliga utredningar för att påvisa den påtagliga risken, (4) berättade barnet först om sitt hemförhållande, (5) medger barnet till bifall, samt (6) bifall från förvaltningsrätten. Dessa variabler är viktiga eftersom att de är parametrar som förvaltningsrätterna har med i bedömningen om vård med stöd av 2 § LVU.

Som sista variabler undersöktes även i vilken utsträckning det framgick av utredningarna att det fanns syskon till barnen i familjen, för att se huruvida förvaltningsrätterna räknat med dem i målet. Sedan undersöktes i vilken utsträckning barnen funderat eller försökt att ta sina liv eftersom att det här är ett allvarligt symptom av det hedersrelaterade våldet och förtrycket (se avsnitt 3.2).

I resultatet där tillämpning av rekvisiten redovisas återfinns efter varje redovisat rekvisit en frekvenstabell som återger huvuddragen i det presenterade avsnittet.

5.2.2 Juridisk metod och gällande rätt

Vad gäller undersökningen av rättsläget på området användes genom rättsdatabaserna “Karnov” och “Zeteo” en juridisk metod, alltså att ta del av lagar och förarbeten, för att komma fram till gällande rätt. Rättsdatabaserna erbjöd en djupare förståelse då framförallt Zeteo innehåller rikliga lagkommentarer på regleringarna i såväl SoL och LVU som FB. Som studerande vid Lunds universitet kunde tillgång till rättsdatabaserna erhållas genom det juridiska programmets kursbibliotek. I lagarna och förarbetena fanns de konkreta bestämmelserna som appliceras på situationer liket de som förekommer hos barn och unga som lever i hederskultur för att beredas vård med stöd av 2 § LVU.

5.2.3 Kunskapsöversikt till tidigare forskning

Den tidigare forskningen om hederskultur och hedersrelaterat våld och förtryck, och om det hedersrelaterade våldet i samband med LVU-mål, samt insatser mot barn som fallit offer för hedersrelaterat våld kunde erhållas genom sökningar på litteratur via databasen LUBSearch (Lund University Libraries) som är en del av EBSCOhost. Här fanns artiklar och böcker på ämnet, på vilka en bibliografisk litteraturundersökning gjordes. Att göra en systematisk kunskapsöversikt lämpade sig inte då litteraturen tenderade att omfatta ett alltför stort område, vilket alltså inte lämpade sig till det avgränsade uppsatsämnet.

5.3 Metodval

5.3.1 Innehållsanalys

En innehållsanalys, en kvalitativ sådan, är en metod som används vid analys av dokument. Metoden används för att få fram underliggande meningar genom att få fram ord, begrepp eller kategorier som är intressanta för analysen av dokumentet (Denscombe, 2014, s. 307; Bryman, 2015, s. 505). I och med att denna studie också kartlade frekvensen av variabler och kategorier i dokumenten fick innehållsanalysen en kvantitativ karaktär (Bryman, 2015, s. 282). Resultaten av innehållsanalysen presenterades dessutom genom att “objektivt, systematiskt och kvantitativt beskriva det konkreta eller manifesta innehållet” i dokumenten, vilket följer Berelsons definition av en kvantitativ innehållsanalys (Bryman, 2015, s. 281).

Denscombe (2014) beskriver förloppet i innehållsanalys på följande sätt: (1) välj ett textavsnitt eller dokument och redogör tydligt hur urvalet gick till (2) bryt ner texten i mindre

enheter som kan vara alla ord, alla meningar, hela stycken eller rubriker (3) få fram relevanta kategorier för analysen av data. Dessa måste vara kategorier eller variabler som forskaren tycker är intressanta och är relevanta för forskarens syfte med analysen (4) koda enheterna i enlighet med kategorierna. Dessa koder kan skrivas direkt in i texten eller i ett lämpligt dataprogram, exempelvis SPSS (*eget exempel*) (5) räkna förekomsten av enheterna, (6) analysera texten gällande enheternas förekomst och hur de förhåller sig till andra enheter som förekommer i texten (Denscombe, 2014, s. 307-308).

Innehållet i domarna som användes som empiriskt material lades som bekant in i en tabell som olika kategorier. Omständigheterna som utgjorde karaktäristiska för hedersrelaterat våld och förtryck och som beskrevs i utredningarna, jämfördes med de rekvisit som ska finnas för att bifall enligt 2 § LVU ska vara aktuellt.

Bryman (2015) hänvisar till Altheide (1996) som utvecklade en metod som kallas "ethnographic content analysis" (ECA), alltså etnografisk innehållsanalys. Hos denna metod "reviderar forskaren hela tiden de teman och kategorier som sällas fram utifrån genomgången av dokumenten" (Altheide, 1996, refererad i Bryman, 2015, s. 505). Altheide menar vidare att ECA innebär att man rör sig fram och tillbaka mellan begreppsbildning, datainsamling, analys och tolkning. Kategorier och variabler är inledningsvis vägledande i undersökningen men nya sådana förväntas också komma fram under arbetets gång (Ibid).

Den här metoden har egenskaper av ett induktivt angreppssätt då teorin utvecklades utefter observationer och resultat (analyser) av datan eller det empiriska materialet. Det är här som generaliserbara slutsatser av det observerade resultatet dras (Bryman, 2015, s. 28). I denna uppsats framgår det här angreppssättet av resultatet och den tillhörande analysen, då den insamlade empirin har stått som grund för slutsatser och teori.

5.4 Metoddiskussion

5.4.1 Innehållsanalys

Syftet med uppsatsen och dess frågeställningar avsåg att undersöka hur en lag tillämpades i praktiken, alltså *hur* något förhåller sig i den sociala världen, därför ansågs det lämpligt att välja en kvalitativ metod (Bryman, 2015, s. 362). I linje med vad som fokuseras på inom kvalitativ forskning och i frågeställningar genererade den valda metoden, innehållsanalys,

beskrivningar av miljöer och situationer men också kvantifierbara data som gjorde att analys av samband mellan olika omständigheter på det studerade området var möjligt (Bryman, 2015, s. 363). Här nedan förklaras närmare varför metoderna som användes var särskilt anpassade för uppsatsens syfte.

Den här metoden innebar tolkningar av situationer och omständigheter som beskrevs i domarna och hur de kunde kategoriseras in i rekvisiten i 2 § LVU. Det vill säga forskarna hade en stor roll i tillvägagångssättet framförallt vad gäller tolkning och analys av datan. Man kan utifrån det här fråga sig hur reliabiliteten och replikerbarheten i metoden står sig. Genom transparens i metodens uppbyggnad och material samt motivering av val av kategorier kan den som vill återskapa studien undvika att stöta på några hinder (Bryman, 2015, s. 352).

Fördelarna med innehållsanalys är att det är lättanpassligt till forskarens eget ämne. Det gör att forskaren kan vara systematisk i sitt urval av och användande av kategorier och variabler men behålla flexibiliteten i att kunna utveckla nya kategorier och variabler som sedan kan analyseras på ett nytt sätt (Bryman, 2015, s. 505).

Nackdelarna är som sagt att reliabiliteten är avhängig att de exakta domarna som användes i den här studien ligger till grund för arbetet, om en annan forskare eventuellt skulle vilja återskapa studien. Kategorierna och variablerna som användes i innehållsanalysen måste också vara de samma för att studien ska kunna replikeras i sin exakthet vilket ställer krav på att en annan forskare inte avviker från dessa. Det här gör att om den här metoden används på liknande domar men i en annan tidsperiod och i andra förvaltningsrättsdomar än de som användes i den här studien kan man få andra resultat än som återfinns i denna studie (Bryman, 2015, s. 368).

5.4.2 Juridisk metod

Den här uppsatsens syfte var att undersöka hur lagen tillämpades i praktiken. Det innebar således att man behövde veta vad lagens ändamål var och vad dess bestämmelser innebar konkret, enligt lagstiftarnas mening, för att kunna jämföras med huruvida det är så lagen användes i den praktiska tillämpningen. Den juridiska metoden som användes bestod därför huvudsakligen av två tolkningsmodeller, subjektiv och teleologisk tolkningsmetod. Subjektiv tolkningsmetod syftar till att tolka en lagtext genom att titta på dess förarbeten, exempelvis proposition eller statens offentliga utredningar (SOU) (Zetterström, 2012, s. 88). Subjektiv

lagtolkning används vid de tillfällen då lagtexten exempelvis innehåller oklara begrepp och då kan förarbeten användas som stöd för att klargöra vad som menas med begreppet och/eller vilka situationer som avses med formuleringen. Teleologisk tolkning syftar i sin tur till att man tittar på vad som är ändamålet med en viss lagstiftning när man ska tolka den (Ibid). Teleologisk lagtolkning används i de fall då det av förarbeten inte framgår exakt vad som menas med alla delar av lagtexten eller vilka omständigheter som bestämmelsen omfattar. Här kan den som tolkar lagtexten titta efter vad som är syftet med bestämmelsen eller till vilket ändamål bestämmelsen finns och tolka texten utifrån detta istället (Zetterström, 2012, s. 88–89). Den subjektiva tolkningsmetoden var nödvändig att använda då lagens bestämmelser innehöll formuleringar som var generella så som ”brister i omsorgen”. Förarbetena till lagen kunde då ge en förklaring till vad som omfattades av detta begrepp. Dessutom var en teleologisk tolkningsmetod ett bra komplement till den subjektiva tolkningsmetoden för att ge en kontext åt förvaltningsrätternas bedömning. Med detta avses mål där förvaltningsrätterna angav lagens syfte som ett av skälen till sina bedömningar och avgöranden (Zetterström, 2012, s. 88–89).

5.4.3 Tidigare forskning

Med tanke på att ämnet hederskultur har varit föremål för politisk diskussion var det viktigt att i sökandet efter tidigare forskning, leta efter studier som var deskriptiva och som hade varit föremål för peer review och etisk prövning. Utöver vetenskapliga artiklar har dock annan vetenskaplig litteratur också använts, vilka inte gått igenom ovanstående process. Det här gjordes för att undvika studier som hade fler normativa inslag och som riskerade att vara för politiska. Det här är med reservation för att det inom samhällsvetenskaplig forskning inte går att helt eliminera faktumet att forskaren har egna värderingar, moraliska eller politiska, som kan påverka deras syn på ämnet de studerar eller analysen av sina resultat (Bryman, 2015, s. 143).

Avgränsning i ämnet till att undersöka hur 2 § LVU tillämpades i mål med hederskultur var något som gjorde att den tidigare forskningen kunde ta riktningen från att ta med studier med normativa inslag till att vara tidigare forskning som fokuserade på hur lagen ser ut och hur lagen tillämpas i praktiken.

5.5 Etiska överväganden

I den här uppsatsen användes endast skriftliga källor som material i form av domstolsprotokoll och litteratur. Det här gjorde att några medverkande deltagare i studien eller gate-keepers med tillgång till viss information inte behövdes förhållas till, vilket gjorde att etiska överväganden inte var lika prominenta i arbetet som i andra studier med deltagare och gate-keepers.

Det är icke desto mindre på det viset att forskning med internet som främsta informationskälla också medför etiska och i vissa fall lagliga implikationer (Denscombe, 2014, s. 202-203). I det här fallet handlar det om att data som är offentliga handlingar tillhandahölls. På grund av att dessa offentliga handlingar innehöll känslig information som berörde barn och som dessutom innehåller personuppgifter var det nödvändigt att anonymisera namn och personuppgifter. Det här gjordes för att undvika att dessa personer skulle skadas, psykiskt, integritetsmässigt eller ekonomiskt av att informationen avslöjas för en bredare publik (Denscombe, 2014, s. 195).

Datan hanterades endast av undertecknade som bedrev studien och förvarades i respektive datorer med exklusiv tillgång. Dessutom användes datan endast i uppsatsens syfte och endast under uppsatsens fortlöpande (Denscombe, 2014, s. 192).

6. Resultat

I detta kapitel redogörs det för hur förvaltningsrätterna tillämpat de olika rekvisiten i 2 § LVU i mål avseende beredande av vård av unga med hederskultur som kontext. Specifikt redogörs det också för hur pojkar omfattats av rekvisiten i 2 § LVU, och vilka faktorer som kan påverka målets utgång. Först presenteras dock lite allmän information om målen nedan, vilka kan vara bra att ha i minnet.

Sammanlagt rör det sig alltså om 54 mål avgjorda i Stockholms, Göteborgs, Malmös och Linköpings förvaltningsrätter från januari 2013 till och med april 2018. Av dessa var det åtta mål vari det fanns mer än ett barn som var föremål för bedömning om beredande av vård. Sammanlagt avsåg målen 72 barn, varav 63 var flickor och nio var pojkar. En majoritet av barnen var över 15 år vid målens avgörande, sammanlagt 45 stycken, och 27 barn var under 15 år.

I 51 av de 54 målen grundade sig socialnämndens utredningar på barnens egna berättelser. I 41 mål bedömde förvaltningsrätterna att barnens berättelser var detaljerade och sammanhängande samt oförändrade under processens gång. Av de sammanlagt 72 barnen var det 20 stycken (i 16 mål) som ville att socialnämndens ansökningar skulle avslås av förvaltningsrätterna. I sju mål ansåg förvaltningsrätterna, att det iallafall för ett av barnen som det enskilda målet avsåg, inte fanns tillräckliga utredningar för bifall. Totalt fick tolv av socialnämndernas ansökningar om vård avslag av förvaltningsrätterna, vilka omfattade fyra pojkar och åtta flickor. Av utredningarna i målen framkom det även att det i 37 mål var barnet självt som hade tagit kontakt med någon utomstående på grund av sina hemförhållanden, vilket nästan uteslutande var till skolans kuratorer. I sju av målen framkom det inte i utredningarna hur socialnämnden fått information om barnen. I tio av målen hade det inkommit orosanmälningar, till största del också från skolan med anledning att barnen varit ogiltigt frånvarande under en lång tid. Vidare framkom det i utredningarna att det i 50 av de 54 målen fanns syskon i familjen. Slutligen visade siffror att sammanlagt 17 barn, samtliga flickor, försökt eller funderat på att ta sina liv, 27 procent av flickorna.

6.1 Hur rekvisiten tillämpats

6.1.1 Fysisk misshandel

Förvaltningsrätterna tillämpade rekvisitet "fysisk misshandel" i 26 av 54 mål. Av dessa mål förekom det två fall av ringa misshandel, 14 fall av systematisk misshandel och 13 fall av allvarlig misshandel, och i tre mål framkom inte våldets art. Av de 26 mål där fysisk misshandel tillämpats beskrevs våldet i sex mål som både systematiskt och allvarligt i utredningen. Fall av ringa misshandel beskrevs som slag med öppen hand (örfil), knuffar eller drag i hår. Den systematiska misshandeln karaktäriserades av att våldet riktat mot barnet skedde med jämna mellanrum och var av allvarligare karaktär än den vid ringa misshandel. Det allvarliga våldet beskrevs som misshandel som eskalerat till en punkt där slag med knuten näve, sparkar, och slag med tillhyggen var vanligt förekommande. Den exakta orsaken till våldet har av utredningarna inte alltid framkommit, varför kvantitet ej omnämns, men i enskilda fall har våldet beskrivits som en konsekvens av att barnet eller den unge brutit mot familjens regler.

I målen där rekvisitet "fysisk misshandel" tillämpats var det vanligast att mödrar eller fäder var för sig hade slagit barnen, omständigheter som utgjorde sju av 26 respektive sex av 26 fall. Därefter förekom det i sex av 26 fall att den fysiska misshandeln utfördes av mödrar och fäder tillsammans. I ett av målen var det endast en styvfader som hade misshandlat barnet, och i ett annat fall var det en styvfar tillsammans med en mor. I ett av dessa 26 fall hade en far tillsammans med en styvmor slagit barnet. I fyra av målen framkom det inte vem av vårdnadshavarna som hade slagit barnet.

I de mål där förvaltningsrätterna inte tillämpade rekvisitet "fysisk misshandel" framkom det i tio av de resterande 28 målen, av socialnämndens utredningar, att fysiskt våld hade förekommit. Anledningen till att förvaltningsrätterna inte tillämpade rekvisitet berodde på bristande bevis i utredningarna. I den här gruppen var den systematiska misshandeln den vanligast förekommande arten av det fysiska våldet.

Vidare framkom det av utredningarna i de 54 målen att barnet eller barnen i 13 mål hade utsatts för fysisk misshandel av ett eller fler syskon. I elva av dessa 13 fall hade barnet eller barnen utsatts för fysisk misshandel av en äldre eller yngre broder. Av de barn som blivit utsatta för fysiskt våld av syskon var endast ett av barnen en pojke.

Tabell 1. Sammanfattning av fysisk misshandel.

Fysisk misshandel	I antal mål	Av antal mål	Procent
Rekvisit tillämpat	26	54	48 %
Ringa	2	26	8 %
Systematiskt	14	26	54 %
Allvarligt	13	26	50 %
Framkommer i utredning men rekvisitet ej tillämpat	10	28	36 %
Fysisk misshandel av syskon	13	54	24 %

6.1.2 Psykisk misshandel

Psykisk misshandel var det näst mest tillämpade rekvisitet av förvaltningsrätterna. Rekvisitet tillämpades i 30 av 54 mål. Det var vanligast förekommande att både fadern och modern stod för den psykiska misshandeln med tolv av 30 fall. Det näst vanligaste var att modern ensam hade stått för den psykiska misshandeln vilket utgjorde tio av de 30 fallen. I fyra av fallen var det fadern ensam som stod för den psykiska misshandeln, och i två fall en mor och en styvfader som tillsammans stod för den psykiska misshandeln. I två av fallen framkom det ej vem som utförde den psykiska misshandeln.

Av utredningarna till de 30 mål där "psykisk misshandel" tillämpats gick det utifrån utredningarna att kategorisera in det psykiska våldet till subrekvisitet "systematiska kränkningar" i 29 av de 30 fallen. Dessa 29 fall karaktäriserades av att barnet "begränsats i sin frihet", och i 27 av fallen framgick det att barnet utsatts för kontroll. I de 29 fall där begränsning av frihet förekommit har det främst varit mödrar och fäder tillsammans som har begränsat sina barns frihet. Sedan var det vanligast att modern ensam hade begränsat sitt barns frihet, vilken utgjorde nio av 29 fall. Att fadern ensam begränsat sitt barns frihet förekom i fyra fall. I två av målen framkom det ej vem som hade begränsat barnets frihet. Av de 29 målen framkom det även att barnet eller barnen utsatts för kontroll i 27 av dessa fall. Av samtliga barn som utsatts för antingen kontroll eller begränsningar var det endast en som var av det manliga könet.

Begränsningar i barnets frihet karaktäriserades framförallt av att den utsatte var en flicka. Flickorna fick i regel inte umgås med vilka de ville, de fick inte ha umgänge med personer med motsatt kön, de var tvungna att gå hem direkt efter skolan och de fick inte heller ha några fritidsaktiviteter, eller delta i all skolundervisning. Kontrollen bestod framförallt av att flickor övervakades i vardagen genom att föräldrarna hade flickornas inloggningsuppgifter till deras sociala medier, att föräldrarna kontrollerade deras väskor och mobiltelefoner samt att flickorna tvingades bära slöja och icke åtsittande kläder. I vissa fall förekom det även att föräldrarna ville kontrollera flickornas oskuld via så kallade "oskuldstester".

Subrekvisitet "terrorisering" återspeglades i utredningarna i 26 av de 30 mål där "psykisk misshandel" tillämpades av förvaltningsdomstolarna. Det som var vanligast förekommande var att barnet utsatts för "hot om våld" vilket förekom 19 gånger, näst vanligast var "hot om tvångsgifte" som förekom 16 gånger samt att "hot om att skickas till hemlandet" förekom i 10 av dessa fall. Av vad som framkom av utredningar var samtliga hot riktade mot flickor, förutom vad gäller "hot om våld" där detta hot i ett fall riktats mot en pojke.

Nedvärderingar förekom i 16 av de 30 utredningar i de mål där förvaltningsrätterna tillämpat rekvisitet "psykisk misshandel". Karaktäristiska för dessa var att de bestod av förolämpningar och grova tillmälen mot den unge i syfte att skambelägga deras handlingar. Samtliga av dessa nedvärderingar var riktade mot tjejer.

I fyra av de 30 målen framkom det i utredningarna att barnet eller barnen bevittnat våld i hemmet. Den vanligaste omständigheten var att fadern misshandlat modern eller syskon till barnet.

I de mål där förvaltningsrätterna inte tillämpade rekvisitet "psykisk misshandel" framkom det av barnets egna berättelser i utredningarna att det i 20 av de resterande 24 målen hade förekommit "psykisk misshandel". Subrekvisitet "terrorisering" utgjorde 17 av dessa 20, där "hot om våld" förekom elva gånger, "hot om tvångsgifte" nio gånger, och "hot om att skickas till hemlandet" sju gånger. Nedvärderingar förekom elva gånger av totalt 20. Vad gäller systematiska kränkningar förekom detta subrekvisit i 15 av dessa 20 fall, där "begränsningar av frihet" förekom 15 gånger och "kontroll" tolv av 20 gånger. I sju av dessa 20 mål hade barnen bevittnat våld i hemmet.

I 19 av totalt 54 mål framkom det av utredningarna att barnet eller barnen psykiskt misshandlats av ett syskon. Av dessa 19 mål hade det i två fall varit en äldre syster som psykiskt misshandlat yngre syskon (flickor). Utmärkande för den psykiska misshandeln av syskon var att det inte i något fall var en pojke som utsatts för psykisk misshandel av ett syskon. Vad gäller subrekvisitetet "terrorisering" så förekom "hot om våld" i tio fall, samtliga utfärdade av bröder. Det vanligast förekommande psykiska våldet var "systematiska kränkningar" där barn i 14 fall kontrollerades av ett syskon, och i tio fall hade barnet blivit begränsat i sin frihet av ett syskon. Av de som antingen kontrollerat eller begränsat sina syskons frihet var endast en av det kvinnliga könet. I fyra mål framkom det av utredningarna att ett barn blivit nedvärderat av ett syskon, samtliga av bröder. I fyra mål framkom det inte hur den psykiska misshandeln av syskonen sett ut.

Tabell 2. Sammanfattning av psykisk misshandel.

Psykisk misshandel	I antal mål	Av antal mål	Procent
Rekvisit tillämpat	30	54	56 %
Systematiska kränkningar	29	30	97 %
Terrorisering	26	30	87 %
Framkommer i utredning men rekvisitet ej tillämpat	20	24	83 %
Psykisk misshandel av syskon	19	54	35 %

6.1.3 Otillbörligt utnyttjande

Rekvisitet "otillbörligt utnyttjande" tillämpades endast två gånger av förvaltningsrätterna. Detta på grund av att en flicka hade tilldelats ett för stort ansvar i hemmet, och i ett annat fall på grund av att en flicka hade ett för stort ansvar för annan familjemedlem, hennes lillebror. I det första fallet hade flickan bland annat tvingats ensam ansvara för alla hushållssysslor.

I de mål där förvaltningsrätterna inte tillämpade rekvisitet "otillbörligt utnyttjande" framkommer det i utredningarna av målen att det i tolv mål varit tal om "otillbörligt utnyttjande". I nio av dessa tolv mål framkom det att barnet tilldelats ett för stort ansvar i hemmet, och i sju av de tolv målen framkom det att barnet har fått ta ett alltför stort ansvar för

annan familjemedlem. I dessa mål var det endast en kille som var aktuell för bedömning i enlighet med det här rekvisitet, på grund av att han tilldelats ansvaret att kontrollera sin storasyster.

Tabell 3. Sammanfattning av otillbörligt utnyttjande.

Otillbörligt utnyttjande	I antal mål	Av antal mål	Procent
Rekvisit tillämpat	2	54	4 %
Ansvar i hemmet	1	54	2 %
Ansvar för annan familjemedlem	1	54	2 %
Framkommer i utredning men rekvisitet ej tillämpat	12	52	22 %

6.1.4 Brister i omsorgen

Förvaltningsrätterna tillämpade rekvisitet “brister i omsorgen” i 35 av de 54 målen. Detta rekvisit var således det som tillämpades flest gånger. Enligt domskälen och vad som framgick av utredningarna berodde bristerna i omsorgen i 28 fall på “känslomässig försummelse”, vilket var den vanligaste omständigheten där rekvisitet brister i omsorgen återopades. Därefter var det vanligast att “tillsynen eftersatts”, vilket tillämpades i 13 mål. I nio fall av de 35 mål där rekvisitet tillämpats var det på grund eller delvis på grund av “brister i den materiella omsorgen”. I ett fall framkom det inte på vilka grunder rekvisitet tillämpats.

Karaktäristiskt för “psykisk och känslomässig försummelse” var framförallt att föräldrar inte tog hänsyn till sitt barns psykiska mående och/eller att de avvisat barnet och inte bekräftat barnets känslomässiga behov, vilket av förvaltningsrätterna beskrivits som relationsstörningar mellan barnet och föräldern. Häri framkom det bland annat i förvaltningsrätternas bedömning att föräldrarna prioriterat hederskulturen framför barnens behov. Vad gäller omständigheterna där “tillsynen eftersatts” karaktäriseras detta av att föräldern inte hade varit förmögen att skydda barnet mot någon annan familjemedlems våld. I de fall där “brister i den materiella omsorgen” varit aktuellt berodde det främst på att föräldrarna nekat barnen behövlig vård och att de periodvis har nekat barnen skolgång.

I de resterande 19 mål där förvaltningsrätterna inte tillämpat rekvisitet “brister i omsorgen” framkom det genom utredningarna och baserat på barnets berättelser att det i tolv fall fanns situationer som omfattats av rekvisitet. Av dessa var den bristande omsorgen av arten “psykisk och känslomässig försummelse” i nio fall, “tillsynen eftersatt” i åtta fall, och “brister i den materiella omsorgen” i fyra fall.

Tabell 4. Sammanfattning av brister i omsorgen.

Brister i omsorgen	I antal mål	Av antal mål	Procent
Rekvisitet tillämpat	35	54	65 %
Känslomässig försummelse	28	35	80 %
Tillsynen eftersatt	13	35	37 %
Brister i den materiella omsorgen	9	35	26 %
Framkommer i utredning men rekvisitet ej tillämpat	12	19	63 %

6.1.5 Något annat förhållande i hemmet

Förvaltningsrätterna tillämpade rekvisitet “något annat förhållande i hemmet” i åtta av de 54 målen. I de mål där rekvisitet tillämpats berodde det på att det fanns “relationsstörningar” mellan barnet och föräldern, en omständighet som svarade för fem av de åtta gånger som rekvisitet tillämpades. Två gånger tillämpades “något annat förhållande i hemmet” på grund av “annan familjemedlem” och i ett fall på grund av en sambo. I de mål som avsåg ”annan familjemedlem” tillämpades rekvisitet i det ena fallet på grund av att en bror hade varit det huvudsakliga problemet i familjen, och i det andra på grund av en närstående släkting.

I sju av de resterande 46 målen där förvaltningsrätterna inte tillämpat rekvisitet “något annat förhållande i hemmet” framkom det av utredningarna och av barnens egna berättelser att det fanns omständigheter som omfattades av rekvisitet. I dessa mål var det i tre fall fråga om ”relationsstörningar” mellan vårdnadshavare och barnet. I två fall var en ”annan familjemedlem” orsaken till missförhållanden i hemmet. Slutligen var det i två fall en ”sambo” som var orsaken till den påtagliga risken.

Tabell 5. Sammanfattning av något annat förhållande i hemmet.

Något annat förhållande i hemmet	I antal mål	Av antal mål	Procent
Rekvisitet tillämpat	8	54	15 %
Relationsstörningar	5	8	63 %
Annan familjemedlem	2	8	25 %
Sambo	1	8	13 %
Framkommer i utredning men rekvisitet ej tillämpat	7	46	15 %

6.1.6 Påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas

De 54 målen avsåg alltså bedömningar av 72 barn sammanlagt. Nio av dessa var pojkar och 63 var flickor. I sju av dessa 54 mål fick ett eller fler barn avslag på grund av att det inte gick att konstatera att det förelåg en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadats eller att den skulle skadas. Det var sammanlagt tolv barn som inte fick vård med stöd av 2 § LVU. Av dessa var fyra pojkar och åtta flickor. I fem av dessa sju mål fick hela socialnämndens ansökan om vård med stöd av 2 § LVU avslag. Dessa utgjorde tio av de sammanlagt tolv barnen som inte fick bifall. Karaktäristiska för dessa var att det inte fanns tillräckliga utredningar för att påvisa att det förelåg en konkret och påtaglig risk för att barnens hälsa eller utveckling skulle skadas. I tre av de fem målen medgav inte heller barnen bifall till beredande av vård. Vidare baserade sig dock fyra av fem mål på barnens egna berättelser, och det förelåg en stringens i deras berättelser i samtliga fyra mål.

Tabell 6. Fördelningen av avslag.

Avslag	Antal	Av antal	Procent
Avslag för hela målet	5	54	9 %
Avslag för ett av barnen i målet	2	54	4 %
Pojkar som fick avslag	4	9	44 %
Flickor som fick avslag	8	63	13 %

6.2 Pojkarna i målen

Endast två fall avser mål där en pojke ensam är föremål för bedömning av om vård med stöd av 2 § LVU ska beredas. Det ena målet avser en pojke över 15 år och det andra en pojke under 15 år. I målet med den äldre pojken tillämpade förvaltningsrätten enbart rekvisitet ”fysisk misshandel”. Pojken hade själv sökt hjälp hos socialtjänsten och socialnämndens utredningar grundade sig i huvudsak på hans egna berättelser. Berättelserna förblev desamma under processens gång, och i dessa berättade han att han även utsatts för hot om våld och tvångsgifte, bevittnat våld i hemmet samt att han har haft ett väldigt stort ansvar över sina yngre syskon, vilka enligt pojken också utsatts för våld av fadern. Pojken uppgav även att han har utsatts för fysiskt våld av sin äldre bror. Han medgav till socialnämndens ansökan och förvaltningsrätten meddelade bifall för ansökan. Den här pojken var den enda av samtliga pojkar som sade att det förekom våld i hemmet, och även den enda av pojkarna som uppgav att han utsatts för någon form av misshandel av ett syskon.

Vad avser målet med den yngre pojken grundade sig inte utredningarna på dennes berättelser. Det var först efter att barnets föräldrar anhölls och häktades misstänkta för grov misshandel mot pojkens två äldre systrar som socialnämnden fick reda på hans situation och ansökte om vård med stöd av 2 § LVU. Förvaltningsrätten biföll ansökan och tillämpade enbart rekvisitet brister i omsorgen.

De resterande fyra målen med pojkar karaktäriseras alltså av att de inte stod ensamma för bedömning om vård med stöd av 2 § LVU, utan tillsammans med syskon. I dessa mål var två pojkar över 15 år och fem stycken under 15 år. I ett mål där tre pojkar var under 15 år fick hela socialnämndens ansökan avslag på grund av bristfälliga utredningar. I ett annat mål där pojken fick avslag, fick socialnämndens ansökan bifall för pojkens systrar, där förvaltningsrätten tillämpade rekvisiten ”fysisk misshandel”, ”psykisk misshandel” och ”brister i omsorgen”. Karaktäristiskt för pojkarna i de fyra målen är att samtliga pojkar nekat att de eller någon annan familjemedlem utsatts för fysisk misshandel, och att endast en av dessa sju pojkar medgett till socialtjänstens ansökan om vård.

I två av de fyra målen, där samtliga barn bereddes vård med stöd av LVU, framkom det i utredningarna, baserat på pojkarnas systrars berättelser, att både fysisk och psykiskt våld förekommit i hemmet. I ett av fallen fanns det fem syskon, två pojkar, en över 15 och en under 15 år, samt tre systrar vilka samtliga var under 15 år. I utredningarna har flickorna

berättat att fadern har utsatt dem och deras bröder för fysisk och psykisk misshandel, samt att bröderna utsatt systrarna för kontroll, vilket pojkarna nekat. Förvaltningsrätten tillämpade i detta mål enbart rekvisitet ”brister i omsorgen” och biföll socialnämndens ansökningar om samtliga barn. I det andra målet tillämpade förvaltningsrätten två rekvisit, fysisk och psykisk misshandel. I detta mål fanns det två barn, en flicka över 15 år och en pojke under 15 år. I utredningarna framkom det att pojken haft i uppgift att kontrollera sin äldre syster, vilket bekräftades i utredningen där han uppgav att han tilldelats ett väldigt stort ansvar över sin syster. Förvaltningsrätten biföll socialnämndens ansökan gällande de båda barnen.

6.3 Målens utfall

Det har i de flesta målen funnits en korrelation mellan socialnämndens utredningar, barnets berättelser, barnets inställning samt barnets ålder. Ansökningarna har i de allra flesta fall lett till bifall. Karaktäristiskt för ett bifall har i målen varit att socialnämndens utredningar i huvudsak grundat sig på barnets berättelse, vilken i sin tur har varit stringent och omfattat svåra hemförhållanden, och barnet har varit över 15 år och inte bestridit bifall. Barnets berättelse har varit en faktor som i många hänseenden varit avgörande. Det har dock förekommit att förvaltningsrätterna har gjort olika bedömningar när det gäller vilka omständigheter som ska omfattas av vilka rekvisit.

Korrelationen mellan ett barns ålder, inställning till vård, stringens i berättelsen och bifall, har i ett fall inte funnits då förvaltningsrätten har bedömt att barnets berättelser ensamt inte kan utgöra en tillräcklig utredning för bifall. Förvaltningsrätten ansåg att barnets berättelse endast är subjektiva uppgifter. I andra fall har korrelationen brutits av att orosanmälningar och utredningar saknat dokumentation, och alltså inte innefattat barnets berättelser över huvud taget. En omständighet som varit synonymt med avslag. Ytterligare en omständighet som inneburit avslag från förvaltningsrätterna är att ett barns berättelse skilt sig från syskonens berättelser. I dessa fall har förvaltningsrätterna tillämpat rekvisiten ”fysisk misshandel” och ”psykisk misshandel”, vilka har förekommit i hemmet, och där syskonen men inte barnet i fråga har beretts vård på dessa grunder. Det här är en omständighet som förelegat i fall där barnet varit över 15 år, och i mål med både flickor och pojkar. Vad gäller en pojke har förvaltningsrätten gjort en bedömning att den påtagliga risken inte förelegat i samma utsträckning för denne, eftersom att han med hänsyn till sin ålder och sina levnadsvillkor, inte hade samma behov av skydd. Förvaltningsrätterna har i mål som detta ansett att ålder och mognad är viktiga faktorer för att bedöma tillförlitligheten i barnets berättelser.

I fyra olika mål, vilka avsåg fyra tjejer över 15 år, tillämpade förvaltningsrätterna inte något annat rekvisit än att det förelåg en påtaglig risk för att deras hälsa och utveckling skadas. Karaktäristiskt för dessa mål är att samtliga utredningar i huvudsak har baserat sig på deras berättelser och att berättelserna varit stringenta i den mån att de varit detaljerade, sammanhängande och förblivit oförändrade genom processens gång. Berättelserna har baserats på att de utsatts för såväl fysisk som psykisk misshandel. Förvaltningsrätterna har i dessa fall gjort bedömningen att det med hänsyn till deras stringenta berättelser inte funnits några anledningar att ifrågasätta riktigheten i deras berättelser och således berett dem vård med stöd av 2 § LVU. En motivering har varit att en tillräckligt allvarlig konflikt mellan ett barn och föräldrarna, eller en djup motvilja eller rädsla hos barnet, självständigt kan utgöra grund för vård enligt 2 § LVU, omständigheter som i sig själva betraktats som bevis nog för att konstatera en påtaglig risk.

Tabell 7. Bidragande faktorer till bifall.

Faktorer	Antal	Av antal	Procent
Antal mål där utredningar grundat sig på barnets berättelser	51	54	94 %
Antal mål där barnets berättelser har bedömts som stringenta	41	54	76 %
Antal mål där barnet själv berättade om hemförhållandena	37	54	69 %
Barn över 15 år	45	72	76 %

7. Analys och slutsatser

I följande avsnitt analyseras resultatet med stöd av gällande rätt och tidigare forskning, och slutsatser dras med hjälp av det teoretiska ramverket.

7.1 Hur rekvisiten tillämpats av förvaltningsdomstolarna

Resultaten visar att förvaltningsrätterna tillämpat alla rekvisit i 2 § LVU. Vad avser barnens berättelser i utredningarna visar resultatet också att den fysiska och psykiska misshandeln karaktäriserats av vad som i den tidigare forskningen beskrivits som typiskt för det hedersrelaterade våldet och förtrycket (*se tabell 1 och 2*). Vad som har legat till grund för förvaltningsrätternas avgöranden har varierat, framför allt när det gäller vilket rekvisit som ska tillämpas på vilka omständigheter. Fysisk misshandel är det rekvisit som är tydligast i sin formulering (*se avsnitt 2.3.1*) varför förvaltningsrätterna inte uppvisat diskrepanser i sin tillämpning av detta rekvisit. Vad gäller psykisk misshandel och brister i omsorgen finns det skillnader i tolkningar av omständigheter av olika förvaltningsrätter. Begreppet ”brister i omsorgen” som i huvudsak innebär att barnets fysiska eller psykiska behov inte tillgodoses, har exempelvis tillämpats i fall där ett barn utsatts för nedvärderande tillmälen eller utfrysning av vårdnadshavare, vilka är omständigheter som i sig utgör både brister i omsorgen och psykisk misshandel. I vissa fall har förvaltningsrätterna valt att endast tillämpa det tidigare av dessa två rekvisit, vilket enligt vår uppfattning dels beror på deras tolkning av rekvisit, dels på bristande utredning som styrker den psykiska misshandeln. Brister i omsorgen har i dessa fall tillämpats som ett mer omfattande rekvisit som syftat till att barnet utsatts för vanvård av vårdnadshavaren eller vårdnadshavarna.

Rekvisitet ”otillbörligt utnyttjande” tillämpades som bekant endast två gånger av förvaltningsrätterna, och endast en gång på grund av att ett barn tilldelats ett för stort ansvar för annan en annan familjemedlem (*se tabell 3*). I detta mål också avseende en flicka, trots att pojkar i stor utsträckning kontrollerat och begränsat sina systrars frihet. Sett till att den tidigare forskningen visat att pojkar uppfostras till att kontrollera sina systrar (*se avsnitt 3.3.1*) bör rekvisitet otillbörligt utnyttjande också kunna appliceras på detta förhållande.

”Otillbörligt utnyttjande” har, i de fall förvaltningsrätterna tillämpat rekvisitet, varit ett av flera rekvisit som förvaltningsrätterna tillämpat. Till skillnad från ”fysisk misshandel”, ”psykisk misshandel” och ”brister i omsorgen” vilka är rekvisit som i vissa mål tillämpats

som ensamstående rekvisit. Utifrån resultaten i uppsatsen går det att se att otillbörligt utnyttjande inte tillämpas i lika stor utsträckning som de tre ovan nämnda rekvisit. En förklaring kan vara att utredningarna kring de fallen av ”otillbörligt utnyttjande” som beskrivits inte har varit tillräckliga för att bevisa att dessa omständigheter föreläggat.

Brister i omsorgen är som sagt det vanligaste rekvisitet som förvaltningsrätterna tillämpade (*se tabell 4*), men det är även det vanligaste rekvisitet som ensamt tillämpats för att påvisa den påtagliga risken för att barnets hälsa och utveckling skadas. Bidragande faktorer till det här är att socialnämndens utredningar som i huvudsak baserat sig på barnets egna berättelser om att exempelvis psykisk misshandel föreläggat inte bedömts som tillräckliga nog för förvaltningsrätterna att tillämpa rekvisit motsvarande dessa omständigheter. Istället har förvaltningsrätterna baserat på barnets ålder, stringensen i berättelsen samt hur barnet ställt sig till vård, gjort en bedömning att det åtminstone föreläggat sådana brister i omsorgen att vård kunnat beredas barnet.

Förvaltningsrätterna var restriktiva med att tillämpa rekvisitet ”något annat förhållande i hemmet” (*se tabell 5*). I de fall där rekvisitet tillämpades har det varit i fall där omständigheterna liknat de i brister i omsorgen. Omständigheter som kan liknas vid att tillsynen varit eftersatt har applicerats i fall där en sambo eller annan familjemedlem varit den som i första hand varit den som orsakat barnet skada och vårdnadshavaren inte har förmått att skydda barnet. Även relationsstörningarna i det avseende som inbegrips i ”något annat förhållande i hemmet” är snarlika de omständigheter som omfattats av ”psykisk och känslomässig försummelse” i rekvisitet ”brister i omsorgen”.

Mathiesens resonemang om en lags åsyftade verkningar (se avsnitt 4.2.1) kan kopplas samman med tre uttalade målsättningar. De två första målsättningarna återfinns i förarbetena till lagen, och avser målsättningen att rekvisiten i 2 § LVU ska vara flexibla nog att täcka in alla situationer där barn far illa, men att de också ska vara precisa nog för att kunna tillämpas på ett rättssäkert sätt (Prop. 1989/90:28, s. 51). Den tredje målsättningen avser att barnets bästa ska vara avgörande för beslut om vård med stöd av LVU (1 § LVU).

Av resultaten har det uppenbarats sig att LVU som skyddslagstiftning bevisat sig vara flexibel när det gäller tillämpningen av rekvisiten i 2 § LVU, även om förvaltningsrätterna i vissa hänseenden tillämpat rekvisiten på olika sätt. Det här har varit synnerligen påtagligt i de fall

där förvaltningsrätterna endast tillämpade ”påtaglig risk” och låtit barnets rädsla vara avgörande för att konstatera att en påtaglig risk förelåg.

7.2 Hur pojkarna omfattats av rekvisiten

I de mål där pojkar beretts vård har förvaltningsrätterna varit restriktiva vid tillämpningen av rekvisiten trots att det i utredningarna funnits fler omständigheter som omfattas av fler rekvisit, än de som förvaltningsrätterna valt att tillämpa. I två mål uppgav två pojkar själva att de haft ett stort ansvar för sina syskon, och i två mål, med ett av de tidigare inräknat, har systrar till pojkarna uppgett att de utsatts för bland annat kontroll och begränsningar av sina bröder (alltså av pojkarna). Inte i något av dessa fall valde förvaltningsrätterna att tillämpa rekvisitet ”otillbörligt utnyttjande” då bröder haft i uppgift att ansvara över sina systrar. Vad gäller förvaltningsrätternas tillämpning av rekvisiten i mål där pojkar varit del som förövare är det uppenbart att förvaltningsrätterna har haft ett fokus på relationen vårdnadshavare - barn.

Förvaltningsrätterna har i de mål där pojkar beretts vård tillämpat ”brister i omsorgen” som ensamt rekvisit i två hänseenden. I det ena fallet på grund av vårdnadshavarens brister i den materiella omsorgen och i det andra på grund av psykisk och känslomässig försummelse. Omständigheter som alltså strikt speglar relationen mellan vårdnadshavare och barn, trots att pojken i det ena fallet utsatt sin syster för systematiska kränkningar, vilket skulle kunna omfattas av subrekvisitet ”tillsynen eftersatt”. I ett av de två resterande målen tillämpade förvaltningsrätten endast rekvisitet ”fysisk misshandel”, trots att pojken berättat om fler svårartade omständigheter som skulle kunna omfattas av ”psykisk misshandel”, ”brister i omsorgen” och ”otillbörligt utnyttjande”. I det andra målet tillämpades både fysisk och psykisk misshandel, trots att pojken förnekade att dessa omständigheter funnits.

I ett av de två målen där pojkarna inte bereddes vård tillämpade alltså förvaltningsrätten inte något rekvisit överhuvudtaget. I det andra målet där en pojkes systrar berättade om mycket svårartade hemförhållanden och för vilka förvaltningsrätten tillämpade såväl fysisk som psykisk misshandel och brister i omsorgen, ansåg inte förvaltningsrätten att det för pojken utgjorde en påtaglig risk. Att det inte ansågs föreligga en påtaglig risk för honom berodde på att det med hans hänsyn till hans ålder, inställning och levnadsförhållanden inte var lika uttalat som för hans syskon.

Även vad avser förvaltningsrätternas tillämpningar av rekvisiten i mål med pojkar går det att konstatera att de uttalade målsättningarna, som redogjordes ovan, efterlevts. Det vill säga att i de fall där förvaltningsrätten valt att tillämpa rekvisiten har de hänvisat till att omständigheterna i målet berättigat beredande av vård. I de fall där pojkarna inte beretts vård har förvaltningsrätterna motiverat bedömningen med att den påtagliga risken för pojkarna inte har kunnat konstateras.

I de mål där pojkar fått avslag kan en slutsats dras om att den uttalade målsättningen om rättssäkerhet efterlevts. Vård har endast beretts när en påtaglig risk konstaterats. Med det här uppstår dock komplikationer, icke åsyftade verkningar. Pojkars utsatta situation, deras roll som offer såsom den beskrevs i den tidigare forskningen (se avsnitt 3.3), förblir dold. Det här kan leda till att de fortsätter leva i en hemmiljö där det föreligger sådana brister att de långsiktigt riskerar att få sin hälsa eller utveckling skadad.

7.3 Faktorer som påverkat målens utgång

Utredningar är av central vikt för ett avgörande, och socialnämnderna har som bekant utredningsbördan i mål där förvaltningsrätterna ska göra en bedömning om vård av barn med stöd av 2 § LVU. Enligt Pound har lagstiftningar i allmänhet en begränsning i tillämpningen vad gäller konstaterande av de omständigheter som föreligger i fallet (Pound, 1917, s. 161). Enligt HFD ref. 46, är LVU en skyddslagstiftning som inte ställer lika höga beviskrav som i brottmål och som syftar till att värna om barnets bästa (jfr. 1 § LVU). Sett till den grad som utredningarna till målen, som studeras i den här framställningen, i huvudsak har grundat sig på barns egna berättelser (*se tabell 7*), så kan det ses som svensk rätts svar på Pounds resonemang om lagens begränsningar när det gäller konstaterande av omständigheter. Det vill säga att i och med att man inte har full och konstant insyn i familjeförhållanden får man ta reda på omständigheterna i hemmet genom att låta barnet redogöra för dessa. Majoriteten av de mål som varit föremål för den här studien har inletts efter att barnet själv berättat om sina hemförhållanden, vilket i praktiken har placerat ansvaret på barnen för att de överhuvudtaget ska få det skydd och stöd som de behöver.

Att barnets mognad, ålder och ställningstagande i samband med bristfälliga utredningar utgör parametrar för förvaltningsrätternas bedömningar av barnens berättelser har i många hänseenden lett till att barnet beretts vård i den här studien, men häri återspeglas också ett dilemma. Resultaten visar att det i mål med fler än ett barn har förekommit att ett av barnen

bestridit socialnämndens ansökan om vård. Med hänsyn till dessa parametrar och barnets egen berättelse har förvaltningsrätterna inte kunnat konstatera att en påtaglig risk föreligger för denne, trots att förvaltningsrätterna tillämpat rekvisit om fysisk och psykisk misshandel för dennes syskon. Med tanke på pojkars låga omfattning av skyddslagstiftningen, och det faktum att de i flera avseenden nekat våld och bestridit bifall (se avsnitt 6.2), eller att barn i mål med hederskultur som kontext är benägna att ta tillbaka uppgifter på grund av rädsla för sanktioner av familjen (se avsnitt 3.4), kan detta utgöra hinder för att dessa barn bereds vård med stöd av 2 § LVU.

De slutsatser som dragits är att förvaltningsrätterna uppfyllt målsättningarna om att döma i enlighet med vad som är bäst för barnet och bevarandet av rättssäkerheten. En icke åsyftad verkan av faktorernas påverkan verkar dock vara att konstaterandet av omständigheter genom barns berättelser kan bli problematiskt i mål med hederskultur som kontext. Skyddsbehovet kan, utifrån vad den tidigare forskningen och resultaten visat, föreligga även om det på grund av utredningarna inte kunnat konstateras.

8. Avslutande diskussion

Utifrån de slutsatser som dragits från studien går det att konstatera att LVU har visat sig vara en skyddslagstiftning med rekvisit flexibla nog att fånga in situationer där barn utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck och att förvaltningsrätterna har tillämpat 2 § LVU med avvägning mellan vad som är mest rättssäkert och vad som är bäst för barnet. Att pojkar i så ringa grad har omfattats av skyddslagstiftningen måste dock ses som ett misslyckande. Det här beror enligt vår mening inte på rekvisiten i sig, eftersom att ett tvångsomhändertagande utan konstaterad påtaglig risk skulle äventyra rättssäkerheten till den grad att det skulle vara oförenligt med en rättsstat. Därför måste arbetet förbättras vad gäller socialnämndens utredningar och samverkan mellan socialtjänsten och de som arbetar med barn när det gäller att uppmärksamma barn som far illa.

Det ska inte få förekomma att tjejer i mer än en fjärdedel av målen försöker eller funderar på att ta sina liv innan de berättar om sina hemförhållanden. Skolor, menar vi, har en oerhörd viktig roll när det kommer till att barn överhuvudtaget får vård. Skolkuratorer har varit de som huvudsakligen varit de första personerna som barnen berättat om sina hemförhållanden till. Skolor måste dock bli bättre på att uppmärksamma barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck och skicka in orosanmälningar baserade på dokumentation. Resultatet och den tidigare forskningen visar att flickor är mycket begränsade i sina liv, och att de tvingas komma hem direkt efter skolan, vilket pekar på att skolor ofta utgör det enda sociala rum där flickorna kan berätta om sina hemförhållanden. Detta förutsatt att det inte finns bröder eller andra släktingar i samma åldersgrupp som vistas på skolan och som på föräldrarnas order kontrollerar flickorna i skolan. Det är framförallt i dessa situationer som skolan kan ha en avgörande roll för att hjälpa pojkar som också lever under hedersrelaterade familjenormer. Genom att uppmärksamma pojkars roll som förövare då de i skolor kontrollerar eller begränsar sina systrar eller kvinnliga släktingar skulle man genom dokumentation av detta kunna förstärka utredningarna om att exempelvis "otillbörligt utnyttjande" föreligger för pojkarna.

Eftersom att lagstiftningen och dess tillämpning enligt oss fungerar så som den ska göra, måste arbetet rikta sig mot att förbättra utredningsförfarandet av barnets hemförhållanden. Det vill säga att insatser måste fokuseras på de civila instansernas, såsom skolors, förmåga att uppmärksamma och dokumentera barn som är i riskzonen eller som redan utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. På detta sätt kan utredningarna som ligger till grund för förvaltningsrätternas avgöranden, grunda sig på mer än barnets berättelser. Att det i 51 av

målen fanns syskon i familjen, och att förvaltningsrätterna i 26 mål bland annat tillämpat rekvisitet “fysisk misshandel” tyder också på att det finns fler barn som är offer för hedersrelaterat våld och förtryck än vad skyddslagstiftningen har lyckats fånga upp.

Vad avser pojkarnas ringa antal i studien, är det symptomatiskt på hur deras skyddsbehov förblir “LVU:s blinda fläck” såsom Schlytter och Rexvid (2016) uttrycker det. Det är därför vi har dragit slutsatser om hur de omfattas av lagstiftningen med återhållsamhet. Vi kan på grund av det låga antalet inte dra allmängiltiga slutsatser utan vi vill föreslå att fler forskningsprojekt riktar sig mot specifikt pojkars situation. Det här är en av vår studies begränsningar. Förslagsvis ska framtida studier enbart rikta sig mot mål som endast omfattar pojkar eller där pojkar är med i målet, för att med större underlag kunna mäta och analysera hur flexibla rekvisiten i 2 § LVU är för pojkar. Vidare hade det varit intressant att i den här studien intervjua folk som på myndighetsnivå arbetar med att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck för att få en nyanserad bild av det praktiska arbetet och undersöka vilka fler verktyg de tycker behövs för att fler barn ska få skydd.

9. Källhänvisning

9.1 Trycka källor

Akpinar, A. (2003). The honour/shame complex revisited: violence against women in the migration context. *Women's Studies International Forum*, 26(5), ss. 425-442.

Alizadeh, V., Hyllander, I., Kocturk, T., & Törnkvist, L. (2010). Counselling young immigrant women worried about problems related to the protection of "family honour" – from the perspective of midwives and counsellors at youth health clinics. *Scandinavian Journal Of Caring Sciences*, 24(1), ss. 32-40.

Altheide, D.L. (1996). *Qualitative Media Analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Belfrage, H., Strand, S., Ekman, L., & Hasselborg, A. (2012). Assessing Risk of Patriarchal Violence with Honour as a Motive: Six Years Experience using the PATRIARCH Checklist. *International Journal Of Police Science & Management*, 14(1), ss. 20-29.

Bhanbhro, S., Chavez, A.C.D., & Lusambili, A. (2016). Honour based violence as a global public health problem: a critical review of literature. *International Journal of Human Rights in Healthcare*, 9(3), ss. 198-215.

Bredal, A. (2011). Mellan makt og avmakt. Om unge menn, tvangsekteskap, vold og kontroll. *ISF Rapport* (2011:004). Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Bryman, A. (2015). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.

Carbin, M. (2014). The requirement to speak: Victim stories in Swedish policies against honour-related violence. *Women's Studies International Forum*, 46(1), ss. 107-114.

Denscombe, M. (2014). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Farahani, F. (2006). Veiled Meaning. From Embracing Globalisation to the Limits of Tolerance. *Themes from Access Magazine 2006*, ss. 92–106. Stockholm, Axess.

Linell, H. (2017). The characteristics and extent of child abuse: findings from a study of the Swedish Social Services child protection. *European Journal of Social Work*, 20(2), ss. 231-241.

Mathiesen, T. (2005). *Rätten i samhället: [en introduktion till rättssociologin]*. Lund: Studentlitteratur.

Mattsson, T. (2010). *Rätten till familj inom barn- och ungdomsvården*. 1. uppl. Malmö: Liber.

Ogenstad, B. & Sevinc, S. (2013). Familjens förlängda arm: En kvalitativ studie om hur unga mäns situation inom hederskontexten kan se ut. *Networked Digital Library of Theses & Dissertations*.

Payton, J. (2014). "Honor," Collectivity, and Agnation: Emerging Risk Factors in "Honor"-Based Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 19(16), ss. 2863–2883.

Pound, R. (1917). The Limits of Effective Legal Action. *International Journal of Ethics*, 27(2), ss. 150-167.

Schlytter, A., Högdin, S., Ghadimi, M., Sjöberg-Backlund, Å. & Rexvid, D. (2009). *Oskuld och heder. En undersökning av flickor och pojkar som lever under hedersrelaterad kontroll i Stockholms stad – omfattning och karaktär*. Stockholm: Stockholms stad.

Schlytter, A. & Linell, H. (2008). *Hedersrelaterade traditioner i en svensk kontext: en studie av omhändertagna flickor*. Sollentuna: FoU Nordväst i Stockholms län.

Schlytter, A. & Rexvid, D. (2016). *Mäns heder: att vara både offer och förövare*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Schlytter, A. & Linell, H. (2010). Girls with honour-related problems in a comparative perspective. *International Journal of Social Welfare*, 19(2), ss. 152-161.

Staafl, A. & Zanderin, L. (2013). *Förvaltningsrätt: en introduktion för professionsutbildningar*. 3., [rev.] uppl. Malmö: Liber.

Thunved, A. (2012). *Nya sociallagarna: med kommentarer, lagar och förordningar som de lyder den 1 januari 2012*. 25., [rev. och utök.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik.

Westerstrand, J. (2017). Kontextualiseringens svåra konst: kunskap, kön och förbindelselinjer i en förundersökning om ”hedersvåld”. *Sociologisk Forskning – Journal Of The Swedish Sociological Association*, 54(3), ss. 209-232.

Wikan, U. (2003). *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront.

Wikström, E. & Ghazinour, M. (2010). Swedish experience of sheltered housing and conflicting theories in use with special regards to honour related violence (HRV). *European Journal Of Social Work*, 13(2), ss. 245-259.

Zetterström, S. (2012). *Juridiken och dess arbetssätt: en introduktion*. 2., [uppdaterade] uppl. Uppsala: Iustus.

9.2 Elektroniska källor

Kerpner, J. & Röstlund, L. (2017). Forskare: ”240 000 unga i Sverige kan vara drabbade”. *Aftonbladet*, 29 maj.

<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/knm9/forskare-240-000-unga-i-sverige-kan-vara-drabbade> [2018-05-20].

Karnov. (u.å.). *Samtlig praxis som ingår i Karnov*.

<https://www.karnovgroup.se/tjanster/juridik/praxis> [2018-05-20].

Nationellt Centrum för Kvinnofrid. (u.å.). *Begreppet heder*.

<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/begreppet-heder/> [2018-06-11].

9.3 Offentliga tryck och lagar

Regeringens proposition (1989/90:28) *Om vård i vissa fall av barn och ungdomar.*

Regeringens proposition (2002/03:53) *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.*

SFS 1990:52 *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga.*

SFS 2001:453 *Socialtjänstlag.*

SFS 1971:291 *Förvaltningsprocesslag.*

SFS 1962:700 *Brottsbalk.*

SFS 1949:381 *Föräldrabalk.*

SFS 1982:316 *Lag med förbud mot könsstympning av kvinnor.*

SFS 1915:218 *Lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.*

SFS 1942:740 *Rättegångsbalk.*

10. Bilagor

10.1 Bilaga 1

Bilaga 1. Tabellschema för analys av domar

Förvaltningsrätt	
ID	
Året då domen meddelades	
Aktuella paragrafer	
Antal unga i LVU-målet	
Ålder på den/de unga	
Antal killar i målet	
Antal tjejer i målet	
Fysisk misshandel från vårdnadshavare?	
Psykisk misshandel från vårdnadshavare?	
Terrorisering	
• Hot om våld	
• Hot om tvångsgifte	
• Hot om att skickas till hemland	
Nedvärdering	
Systematiska kränkningar	
• Kontroll	
• Begränsning av frihet	
• Olaga frihetsberövande	
Bevittnande av våld i hemmet	
Otillbörligt utnyttjande	
• Sexuellt utnyttjande	
• För stort ansvar i hemmet	
• Ansvar för annan familjemedlem	
Brister i omsorgen?	
Den materiella omsorgen (så att barnets hälsa äventyras)	
Tillsynen eftersatt (får inte det skydd som är nödvändigt)	
Psykisk och känslomässig försummelse (behoven allvarligt eftersatta)	
Något annat förhållande i hemmet	
Sambo?	
Annan familjemedlem?	
Relationsstörningar?	
Fysisk misshandel från syskon?	
Om ja: kön?	
Om ja: antal?	
Psykisk misshandel från syskon?	

Om ja: kön?	
Om ja: antal?	
Terrorisering från syskon?	
• Hot om våld	
• Hot om tvångsgifte	
• Hot om att skickas till hemland	
Nedvärdering	
Systematiska kränkningar?	
• Kontroll	
• Begränsning av frihet	
• Olaga frihetsberövande	
Grundar sig domen främst på barnets egna berättelser?	
Finns det en stringens i barnets berättelse?	
Tillräckliga utredningar för att påvisa påtaglig risk?	
Berättade barnet först om hemförhållandet?	
Medger barnet/barnen till bifall?	
Bifall från FR?	
Självmordsförsök/självmordstankar?	